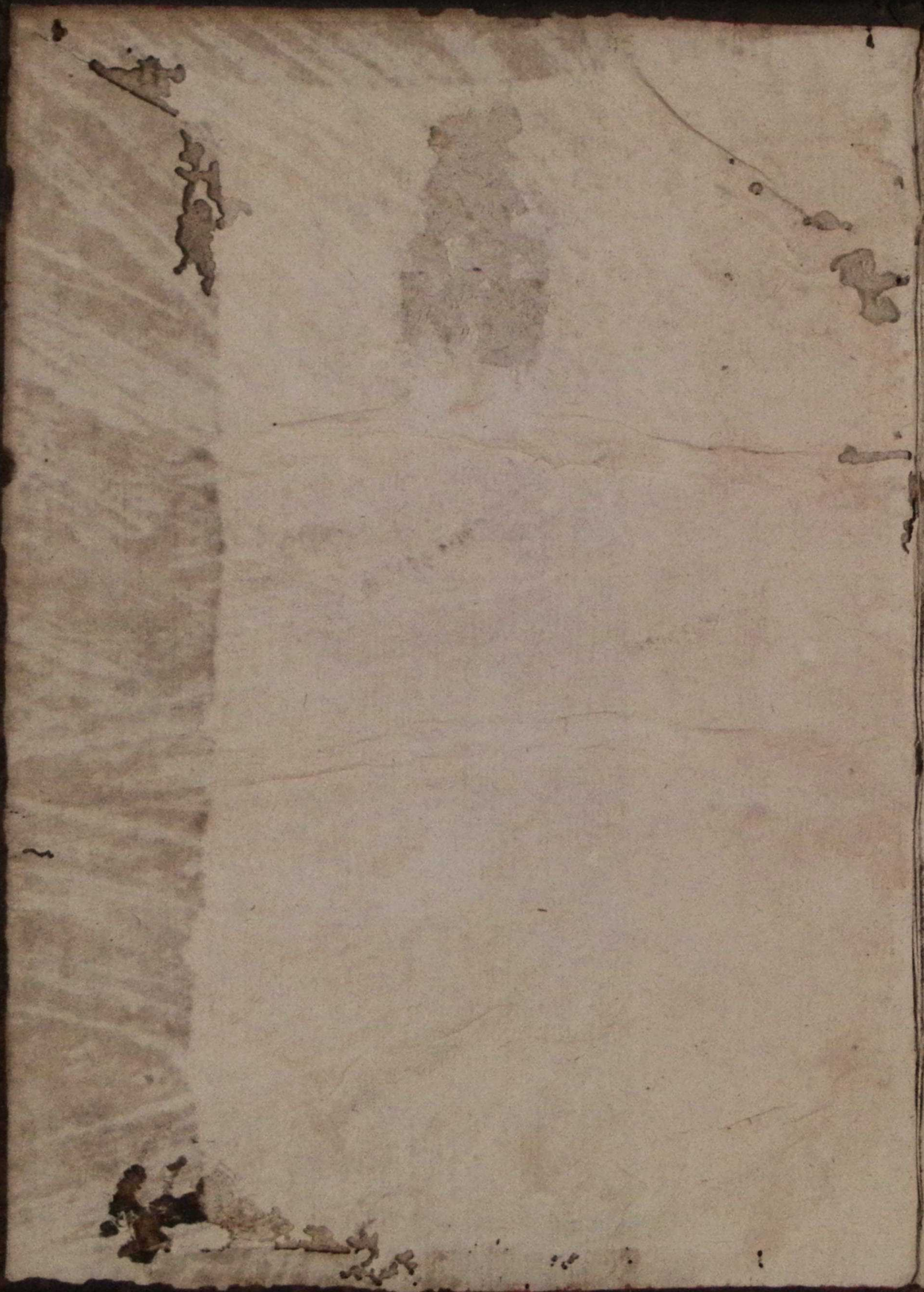

13. e. 16

2

TRACTATUS
ACVTISSIMI
DOCTORIS
GREGORII
DE ARIMINO.

ORD. EREMITARVM S. AVGVSTINI

De Imprestantijs Venetorum,
Et de Vsuris.

Nunc denuò à R. P. M. F. Angelo Vantio Ariminensi
eiusdem Ordinis in lucem editus.

ARIMINI,

Sub Prælo Ioannis Symbenij. M. DC. XXII.
Permissu Superiorum.

Imprimatur Rosius Malagricea Vic. Generalis.

Imprimatur hic præsens Tractatus.

Fr. Io. de Saludeccio Vic. Sancti Officij de Arimino.

NOS Magister Frater Fulgentius à Monte Georgio totius Ord. Erem. S. Augustini Generalis, concedimus, ut Ven. Pater Fr. Angelus Ariminensis, Sacrae Theologiae Magister, & Doctor, possit Typis mandare Librum, qui inscribitur, Tractatus de Imprestantijs Venerorum, & de Usura, Gregorij Ariminensis: In cuius fidem, has nostras litteras manu propria subscriptas, & sigillo Ordinis nostri munitas dedimus.

Romæ die 12. Octobris 1622.

Nostri Officij affixo sigillo.

Fr. Fulgentius Generalis Indignus.

Loco ✠ Sigilli.

Reg. lib. 2.

REVERENDISS. PATRI

D. GABRIELLI

A FONTE ARIMINENSIS,

Congregationis Sancti Georgij in Alga Gene-
rali meritissimo, & Sacra Theologia
Doctore Amplissimo.

Magister Frater Angelus Vantius Ariminensis
Augustinianus. S. P. P.

L bellum tibi offero (Reuerendissime Pater)
& forte mihi statim verendum, nè illius in-
specta paruitate, quempiam esse dicturum,
tua amplitudini, & dignitati, voluisse me
detrahere; cum tanto viro, tam leue munu-
sculum, sim ausus nuncupare; cui præstan-
tiora iure debentur. Verùm qui non librorũ spectat magni-
tudinem; sed uberem ponderat doctrinam, sententiarumq;
miratur gravitatem, ac quanta sit acutissimi Gregorij Ari-
minensis Augustiniani in Philosophia excellentia, Sacraq;
Theologia apud doctissimos viros auctoritas didicerit, &
nominis claritatem perspectam iam habet, longè alia via
diudicabit; hunc nimirum illius laborẽ, tuo nomini rectè
dicatum, & virtutis acumine, & dignitatis existimatione
vndiq; tutum cognoscet; hocq; saltem officij genere, singu-
larem meam in te obseruantiam, gratiq; animi hoc pacto
voluntatem declarare voluisse. Tractatum ergo hunc, pla-
nè aureum, De Imprestantijs Venetorum à Gregorio nostro
eruditissimo viro olim editum, mihi ab A. R. P. M. Alpho-
so Siracusano, Studij nostri Recinetensis Regente dignissi-
mo perbenignè donatum, multis à me expurgatum mendis

A

2

(seruata

4
(seruata tamen illius seculi loquendi consuetudine) tibi
modo libenti animo oblatum, sub protectione tua in lucem
redeuntem multo clariorem suscipere, qua soles benignita-
te (nimirum qui multorum usui esse possit valde profutu-
rus) ne graueris prospicere, humiliter exposco; nec non tui
nominis amplitudini consecratum, rem certè per se mini-
mè exiguam, at offerentis animum maiora cupientem, ro-
go aequi, boniq; consulas. Utinam vero tanti eximij Do-
ctoris, non adhuc lateret in tenebris, quod maximè omniū
desideratur, insigne opus, De Moribus, seu de eorundem
statu Venetorum; ipsis porò Illustrissimis viris profecto fo-
ret gratissimum; alijs qui politicam egregiè proficiunt non
in leuioribus ponendum; ijs quoq; qui eiusdem praesertim
Gregorij nostri excellenti doctrina mirificè delectantur, non
equidem iniucundum: Sed enim huius, aliorumue iacturā
laborum suorum, non sine animi molestia dolemus; quorū
sanè fruerentur utilitate nunc praeclarissima virorum in-
gentia; & Ariminensium eò magis sic illustraretur etiam
Gloria: plura non addam, Interim Deum Opt. M. obnixè
precabor, qui te Reuerendissimū Patrem quam diutissimè
tueatur incolumem. Arimini die 28 Mensis Octobris 1622.

FRATER ANTONIVS MELIVS CREMENSIS

Ordinis Eremitarum S. Augustini, de Observant: R. P.

in Christo, Fratri Innocentio Astensi,
eiusdem Ordinis Catholicæ Theologiæ professori;
eandemque in florenti Gymnasio Parisiensi
publicè legenti. S. D. P.

V M istic Lutetiæ, quæ vulgo Parisius,
vel rectius Parisij dicitur, tecum essem eo
tēpore, quo baccalaureatus insignibus,
post omnifarias laudes tuas meritissimè
donatus es: & disputationis tuæ librum,
more Alme istius Parisiensis vniuersita-
tis, pro tuæ Religionis, ac patriæ moribus, Italicæ strenuè
edidisti: & librum sententiarum, de mandato magistrorū
Theologiæ vniuersitatis præfata, legendum pre manibus
accepisti: inter alias conclusionēs meas, quas inibi gratia
magistrorum admissus, proposui, disputauiq; memini (te
quoque qui aderas tenere puto) me quadam in materia
usurarum, secundum doctrinam acutissimi Doctoris no-
stri Gregorij Ariminensis, in Alma vniuersitate præfata,
hac florenti tempestate, autentici nuncupati sustinuisse;
quæ apud nonnullos, mirabilis videbatur. Cuius docto-
ris clarissimi dicta, cum ex tractatu de Imprestantijs Ve-
netorum adduxissem; tum attoniti, neq; si tituli huius tra-
ctatum ediderit, sciuisse se aliquando dixerunt. Quibus
ego cum illum ex vetusta Bibliotheca Cōuentus nostri S.
Augustini Cremonæ haberi scirem, exemplaria aliquan-
do Lutetiam transmittere pollicitus fui; quatenus tanti,
tamq; veridici Doctoris, ne iste quidem tractatulus, suis
cultoribus deesset Parisiensibus, qui vix scientem putant
virum, quem Gregorianum non agnoscant. Ad propria
igitur cum rediissem, egi pro viribus, vt pro veritatis de-
fensione, & communi fidelium profectu, aureum, veridi-
cum, clarum, breueq; compendium, vsuræ naturam ada-
muissim, exactissimaq; ratione declarans, impressioni da-
retur

Libri hu-
ius impres-
sionis occa-
sio.

Impressio
nis causali-
nalis.

Tituli ratio.

Tacite objectionis resolutio.

Consulendi occasio Venetorum principalis ratio. Oligarchia. Democratia.

Aristocratia.

S. Thom.

Occasio.

retur. Tituli autem ratio in promptu est. Sicut enim differentia adueniens generi (vt inquit Porphi.) constituit speciem: Immo verius secundum doctoris huius & Parisiensis; neotericorum, omniumq; nominalium veridicorum viam, non speciem ipsam, sed speciei definitionem constituit; ita quaesitum, an in Imprestantijs Venetorum, pro eo quod singuli quique, mutuare coacti, ab vniuersitate mutuum exigente, ultra sortē, aliquid recipiunt, siue etiam recipere sperant, usura comitatur: non tam de usura generice, quam de imprestantijs Venetorum in specie, an usuram contineat, querit. Pro cuius quidem quesiti principalis solutione; etsi usurae natura merito venerit explicanda, pro eo quod sicut quid nominis ante omnem demonstrationem, supponendum est, ita quid rei definitio, cuiuslibet demonstrationis principium est, teste Aristotele in posterioribus analiticis: congrue tamen non de usura, sed de Imprestantijs Venetorum ab intento fine principali, formaliter tractatus inscribitur. Consulendi vero occasionem, ac per hoc libri huius causam impulsuā si quaeras, hanc scias velim. Clarissimi siquidem Domini nobiles Veneti, non tam armorum conatu, quam consilijs, & sapientia decertantes; & sine tyrannide, ac sine Oligarchia (qua. s. pauci propter diuitias, plebem opprimunt, sola plurium corona à tyranno differente) sineque Democratia magis (qua plebei, potentia multitudinis, nobiles (propudor) opprimere non verentur; verum iusta politia (seu speciali nomine) Aristocratia (idest optimo, seu optimatum potentatu (creditos sibi populos regere decernentes; & moderato regimine (vt etiam S. Doctor Thomas Aquinas, Sacri Ordinis Prædicatorum, moribus, & doctrina iubar splendidissimum, sua tempestate cognouit. & in 4. suo de regē. princ. capite octauo scripsit) Principatum sine tyrannide perpetuantes: cum super eorū imprestantijs, varia, ambigua q; altercatio verteretur: quibusdam quidem, quia iustē; quibusdam verò quod cum usura, siue in fraudem fierent usurarum asserentibus:

Iustitiam

9
Iustitiam non modo distributivam, quæ principum est: Consulen
di causa
nalis.
verum etiam eam, quæ priuatos hominum contractus,
affectusq; concernit, sub diuina lege seruare; & ab vniuer-
sis sub Serenissimo eorum Imperio degentibus, seruari
cupientes: acutissimum Sacræ Theologiæ Doctorem no-
strum, Gregorium Ariminensem, quem in alma Parisien-
si vniuersitate præfata, Theologicæ facultatis Cathedrâ
circa annos Domini 1344. tenere acceperant; & de ipsius
consumata doctrina plurimum confidebant: super hu-
iuscemodi dissidentium scrupulis, & anfractibus consulu-
erunt. Clamitantem in plateis sapientiam, & in foris vo-
ciferantem, intonasce scientes, Diligite iustitiam, qui iu- Sapie. e. 12
in princ:
dicatis terram. Et sapientissimus hominum Salomon Rex
pacificus, expertus ait, Aufer impietatem de vultu Regis,
& firmabitur iustitia Thronus eius, Prou. cap. 25. Arist.
etiam Peripateticorum facile Princeps, lib. de secretis se-
cretorum, & Reg. Princ. ad Alexandrum Magnum, cap.
De Sapientia Regis. Dico (inquit) verbum illud, quod
Sapientes Philosophi, diuinitus loquētes dixerunt. Quod
in primis deceat Regiam Maiestatem, obtemperare legi-
bus, non in facti apparentia; sed in facti euidencia, vt co-
gnoscant ipsum omnes timere Deum excelsum, & subie-
ctum esse diuinæ potentia. Tunc enim solent homines
Regem timere, cum ipsum reuereri, & timere Deum vide-
rint. Rex igitur (inquit) in seruitutem redigens diuinam
legem, & subiiciens eam regno suo, suæ legis contemptor
est, & ab hominibus contemnetur: supponens verò re-
gnum suum diuinæ legi, dignus est regere, & honorificè
dominari. Quorum rerum si desiderentur exempla; alium Exempla
de (quod absit) deficientibus, iusti regiminis Serenissimi
Principatus Venetorum, bilanci, trutinæq; simillimi
acta, planè id probant, extolluntque. Quid nobis ultra
huius rei gratia, Valerium Maximum de Iustitia Ro-
manorum, externarumq; nationum exempla texentem;
vel certè Liuium, Iunium Brutum, Cassium, Posthu-
mum dictatorem, ac Manilium Torquatum, Zelo Iu-
stitiæ

Augusti
Imperij.
Venetorum
causa.

8
Iustitiæ filicidas effectos extollentem legere: quando si-
milis, vel certè eo maiora, quo maiore religione facta, de
Venetorum Iustitia distributiva, non solum sub annalium
fide reposita, legimus: verum etiam æuo nostro facta, ex-
perti sumus? Nostri vero temporibus acta, hanc nobis
gratiam præstiterunt, ut fidem præteritam confirmarent.
Siquidem per ea, quæ vidi, compellor deuotione credere,
quæ non vidi, ut Aug. in Serm: de S. Laurentio ait: Pro-
pterea sub Serenissimo Venetorum Regno, non à regnan-
do, sed (teste magno Patre Augustino lib. 5. de Ciuitate
Dei) à regendo congruentius dicto, degentes; non seruos,
aut gentili more subiectos, quasi sub iugo actos (quod
ad despoticum pertinet principatum) ad quos, ut sic non
est (teste Aristotele 8. Ethic. cap. 8.) dominorum amici-
tia. Sed clementissimis optimatibus, quos non tam domi-
nos, quàm patres populi, sapientes nuncupare consueue-
runt, filios benedictos dixerim. Quandoquidem, &
præfati optimates, non tam corio crudo, ut (teste Varro-
ne) antiqui, aut horribili capite Medusæ, ut olim Impe-
ratores, quàm consilijs, & sapientia pectora munientes,
nec tam ferro, Chalybeuæ, quàm Iustitia, quæ (teste Ari-
stotele 5. Ethic. cap. 1. ad finem) præclarissima virtutum
est: neq; hesperus ita, neq; lucifer admirabilis, loricati:
nec minus prodesse, quàm preesse cupientes, fideles suos,
non seruos (Sicut nec despotico principatu) sed potius
dilectos amicos, bonosq; filios S. Marci (sicut verè Ari-
stocratia) paternoq; optimatum affectu principâtes, vul-
go appellare consueuerunt. Proptereaq; quàm auguste
induti pro thorace, Iustitiam Veneti in dies se ipsis potè-
tiores effecti, dominati sint, rerum exitus clamat. Et qui-
dem post abditissima, ac per hoc incomprehensibilia di-
uinæ prouidentie iudicia: quibus (ut doctorum doctor
Augustinus lib. 5. de Ciuitate Dei docet, cap. 1.) regna
constituuntur humana: vnde hoc? Nisi quia non ex pa-
storibus imperitis (ut quondã antiqua Roma) nec ea vulga-
ribus, ignobilibus, pauperibusuè, quos bene præcipari im-
possi-

possibile dixit Aristoteles secundo Politicorum. Quique
 nuper ditati (teste eodem Aristotele secundo Rhetori:)
 peiores sunt, quàm ab antiquo diuites: verum ex ditiori-
 bus, sapientioribus, nobilioribusq; diuersarum Vrbium,
 & Prouinciarum Ciuibus, Dominis, & Principibus: quã-
 do Atilæ Regis (immò verius) Atrocissimi Tyranni im-
 manitatem fugientes, quo se tutè reciperent quæritabant,
 condita Venetiarum Ciuitas, iuxta vere nobilium mores;
 quorum est, teste Cassiodoro, fuitq; semper (æquæ amo-
 ribus, odijsq; depositis, ac propriis commodis post habi-
 tis) Reipub. incrementis consulere. (Isocrateq; de regno
 iubente, Gubernare Ciuitatem similiter, vt paternam do-
 mum). Iustitia, clementiaq; regere decreuerunt: paci;
 imponere mores, parcere subiectis, & debellare superbos.
 Per quæ adminicula, Deo auspice in primis, in cuius
 manu sunt omnium potestates, & omnium lura Regno-
 rum, cooperante iustitia; Venetorum Aristocratia non so-
 lum dominandi, regia sceptrâ suscepit: Verum ad tantum
 gloriæ culmen excessit; vt non modo aliarum Ciuitatum
 priuati Ciues; Verum etiam alias nobiles, ac Illustres
 Domini, Comites, Duces, Heroes, ac Regum filij, non
 paruæ dignitatis gradum sese nactos fuisse arbitrentur: si
 quando nobilium Venetorum Senatui, glorioso speciali
 Priuilegio conscribi meruerint. Quomodo enim insignis
 illa Ciuitas, ex tot, tamq; diuersis, ac tanta sanguinis lon-
 ginitate disiectis condita: cum tali, tantoque incre-
 mento, quod sane mirum est, ac summo laudis præconio
 extollendum, sine vnanimi ad Rempub. sagacitate, insi-
 gnique ad regendum iustitia, per annos supra mille con-
 seruari potuisset? aut in futurum posse putandum est?
 Iustitia siquidem, clementia, liberalitate, publicæque
 honestatis Zelo, quod absit, deficientibus? Quisquis in-
 tegro sensu in Senatu peroraret, In Catonis verba prorū-
 pere merito posset: Nolite, Cato inquit, nolite æstimare
 maiores nostros, armis Rempub. ex parua, magnam fecis-
 se: Si ita esset; multo pulchriorem eam non haberemus.

Aristocra-
 tiæ Vene-
 torum glo-
 ria:

Cato in
 Oratione
 cōtra Ca-
 tilinam in
 Senatu ha-
 bita.

B

Quippe

Quippe sociorum, atq; ciuium, maior copia nobis, quam illis est. Sed alia fuere, quæ illos viros magnos fecerunt, quæ nobis nulla sunt. Domi industria, foris iustum Imperium, animus in consulendo liber; neq; libidineo delicto obnoxius. Pro his autem, nos habemus luxuriam, atq; auaritiam, publicè egestatem, priuatam opulentiam: laudamus diuitias, sequimur inertiam, Inter bonos, & malos, discrimen nullum; omnia virtutis præmia, ambitio possidet: Neq; mirum, vbi vos separatim sibi quisq; consilia capitis; vbi domi voluptatibus; hic autem pecuniæ, atq; gratiæ seruitis. Eo fit vt impetus fiat in vacuam Remp. Hæc in Senatu Cato; Sed iam tandem finem epistola petit; quem talia dictandi nunquam posceret amor.

Ad nostra igitur redeuntēs vnde digressi sumus: Præfatus Doctor Clarissimus; Illustrissimis Dominis Venetis, creditum sibi dominium, sub diuina iustitia regere cupientibus, ad vota respondēs; aureum tractatum istum edidit, quem iuxta materiam specialiter subiectam, De Imprestarijs Venetorum meritò prætitulauit. In quo, quid iuris, & conscientię de quætitis tenendum sit, plane docet; pluresq; incidentales contractuum casus formaliter, plurimi vero virtualiter, ipsius autem vsuræ ratio, seu natura, definitiuè, magistraliter, exactissimèq; declaratur.

Igitur pater optime, aurei libelli huius, & tituli rationē, & consulendi, scribendiq; causam tenes. Quem Re. paternitati tuæ, bonarum disciplinarum decori, meritò dirigendum putavi, quò diligenti tua charitate, Almæ Patrisiensis vniuersitati comunicetur. Ad laudem Domini nostri Iesu Christi, Vsurarum detestatoris; qui diues in gloria sua, cum vsuris sine iniquitate exigit, quod non celandum fidelibus suis dedit, & viuuit in sæcula sæculorū Amē. Vale Religionis decus, & prome supplex ora. Ex Conuentu nostro Sancti Augustini Inclitæ Ciuitatis Lucæ.
M. D. V. Quinto Idus Decembris.

TRACTATUS¹¹

DE IMPRESTANTIIS VENETORVM

Editus ab Acutissimo Sacrae Theologiae Doct. Gregorio
Ariminense, Ordinis Eremitarum Sancti Augustini:

*In quo Vsuræ natura exactissime declaratur; qui floruit
Parisjs, ubi diuinæ Sapientiæ Cathedram tenuit,
circa annos Domini. M. CCC. XLIIII.*

THEMA.

Commune Venetiarum quandoque Indi-
gens, pecuniam requirit ab aliquibus Ci-
uium suorum, & ab eis exigit, vt mutuent
ei aliquam pecuniæ quantitatem; compel-
lens etiam eos, qui id facere detractarent.
Acceptis talibus mutuis, quæ ibidē vulgo,
præstita nuncupantur, dat commune prædictum, mutu-
antibus annuatim, quinque pro centum mutuatis, non cō-
putanda in sortem. Insuper contingit frequenter, quod
isti, qui mutuarunt communi, vendunt alijs ciuibus præ-
stita sua; siue ius quod habent super communitatem, pro
talibus pecunijs mutuatis; quarū emptoribus deinde præ-
stitum, siue dictum commune pro præstito illo, dat annu-
atim quinque pro centum mutuatis, sicut dabat credito-
ribus primis.

Super hoc themate, seu positione ista, propositæ sunt
duæ quæstiones.

Prima est ista.

Vtrum primi creditores (s. qui mutuauerunt in casu
thematis) licitè percipiant prædictam quantitatem, scili-
cet quinque pro centum mutuatis, præter sortem; vel po-
tius sit usura, quod sic percipitur ultra sortem.

Secunda est ista.

Vtrum ab ipsis mutuantibus, aliquando dicta præstita

licite emanant: & consequenter simile lucrum ab ipsa com-
munitate recipiant.

Primum
argumen-
tum.

Pro prima questione arguebatur, Primo sic, licitum est
cuiuslibet recipere id, quod gratis datur ab eo, qui dare
potest. Sed commune prædictum, gratis dat tale lucrum
ipsis mutuantibus, nulla videlicet pactio interueniente,
vel exactione huiusmodi lucri ex parte mutuantium acce-
dente: igitur, &c.

Secundū.

Secundo sic, licitum est contrahentibus, ut se seruent
Indemnes: igitur licitum est ipsis mutuantibus recipere
tale lucrum. Probatur consequentia; Quia cum ipsi pro-
pter talem mutuacionem impendantur a negotiando cum
pecunia sua: & per consequens defraudentur a lucro, quod
agere potuissent; nisi in huiusmodi recompensatione, ali-
quid à commune receperint: Immo tantum, quantum se-
cundum arbitrium boni viri estimari potest, potuisse illis
lucrum prouenire, nequaquam seruarentur indemnes.

Confirma-
tio.

Præterea confirmatur, quia potuissent ipsi creditores,
de pecunia, quam mutuauerunt communi, emere vnam
domum; vel possessionem, de cuius fructu, annuatim tan-
tum, vel plus habuissent, quam det eis commune. Et po-
no quod isti, quando mutuauerunt, volebant talem em-
ptionem facere: sed cogente communitate ad mutuandū,
destiterunt: & omnes damnum incurrunt: nisi communi-
tas eis recompenset, dando annuatim tantumdem ultra
sortem. Unde saltem quantum ad eos, qui sic erant in
proposito emendi, non videtur illicita talis receptio lucris;
cum nec inter personas singulares, illud sit illicitum, ut di-
cunt Doctores.

Tertium.

Tertio, quicumque sine spe lucri mutuat singulari per-
sonæ, licite aliquid recipit ultra sortem, si ille tribuat gra-
tis. Probatur, quia id licebat ante mutuacionem: & per
mutuacionem non est peioris conditionis effectus. Igitur
& hoc licet respectu communitatis.

Quartum

Quarto, ubi pecunia stat ad periculum mutuantis, non
est

13

est usura, vel illicitum recipere aliquid ultra sortem. Sed in casu proposito pecunia stat ad periculum mutuantis; quia sæpe communitas non soluit, sed sibi retinet totam sortem: igitur, &c.

Quinto, quia dictum commune, propter bonum finem (videlicet propter sustentationem viduarum, & orphanorum, qui non possunt nauigando negociari; nec possessiones emere; ex quibus possint fructum recipere; cum in illa communitate non sint) ordinauit huiusmodi præstita in annualia lucra ipsorum. Igitur hoc esse licitum videtur. Quintum.

Sexto, non est illicitum, quod est à Papa concessum: sed (vt proponens dicebat) taliter mutuare, & recipere, est concessum Venetis à Papa, propter conditionem, & statum illius communitatis, igitur, &c. Sextum.

Pro secunda questione, arguebatur primo sic, Primus Primum argumen-
tum.
contractus est licitus (vt probatum est) igitur, &c.

Secundo sic, licitum est emere illud, vnde emens potest Secundum.
ita damnum, sicut lucrum recipere: sed in emptione huiusmodi præstitorum est sic: Quia aliquando centum valent nonaginta, & non plus: aliquando vero ultra centum: igitur, &c.

Ad oppositum vtriusque questionis (licet proponens non argueret) potest argui per illud verbum Beati Ambrosij in lib: de Nabutheis; quod & ponitur in decretis. 14. q. 3. c. Plerique; Quodcumque sorti accedit, usura est: Et quod ei nomen imponas, usura est. Sed in casu vtriusque questionis, lucrum acceptum accedit sorti. Igitur tale lucrum est usura, & per consequens etiam illicitum.

Pro declaratione istarum questionum, quatuor erunt articuli.

Primo videbitur. Quid est Usura.

Secundo, vtrum mutuare ad usuram, sit peccatum. Et etiam quis teneatur ad restitutionem usuræ receptæ.

In tertio

¹⁴
In Tertio, soluentur quæstiones propositæ.

In Quarto, ad facta pro quæstionibus argumenta, respondetur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quantum ad primum articulum: quidam definiētes Vsuram, dixerūt. Vsurā est lucrum ex mutuo, pacto debitum, vel exactum. Ideo autem addunt, pacto debitum, vel exactum, quia non committitur vsura (inquit Innocētiū & Abbas Panor.) si gratis oblatum, gratis accipitur, arg. ad hoc d. 18. cap. de Eulogijs. Item 1. q. 2. cap. Sicut Episcopum: vbi sic scribitur, nulla oblatio suscipienti maculam culpæ ingerit, quæ non ex ambientis petitione procedit. Et quia non committitur vsura sine macula culpæ; sequitur quod vbi non interuenit petitio, vel pactio ambientis, nequaquam vsura committitur. Sed hæc definitio est vitiosa: eo quod contineat differentiam impertinentem, ad nomen vsuræ. Et propterea non conuenit omni contento sub definito. Probat, quia absq; pactione, vel exactione, seu petitione lucri exterius expressa, per solam intentionem, aut spem lucri ex mutuo, quis vsurarius secundum rei veritatem, quo ad Deum, & iudicium animarum censetur. Pactum enim est duorum, vel plurium cōsensu in idem, in l. ff. de pactis cap. pactum, de ver. sig. Probat, hoc, primo per determinationem Urbani Papæ, extra de vsu. cap. Consult. Respondens enim consultationi, qua quæritur. An ille in iudicio animarum, quasi vsurarius debeat iudicari, qui non alias mutuo erat traditurus, eo proposito mutuo, pecuniam credit, vt licet omni conuentione cessante, plus tamen forte recipiat: & alijs hominibus consulentibus simul, infra dicit.

Verum quia in his casibus quid tenendum sit, ex Euāgelio Lucæ 6. manifestè cognoscitur, in quo dicitur, mutuum date, nihil inde sperantes, huiusmodi homines pro intēctione lucri, quam habent, (cum omnis vsura, & super abundātia prohibeatur in lege) iudicādi sunt male agere:

& ad

& ad ea quæ taliter sunt accepta, restituenda, in animarum iudicio, efficaciter inducendi. Cum igitur Papa, ex hoc, quod omnis usura prohibetur à lege, probet taliter mutuantibus male agere, & ad restituendum induci debere: constat proculdubio, ipsum voluisse dicere, illos male agere, malitia criminis usurarum: alioquin sua probatio impertinens esset: nec plus concluderetur ex ea intentum, quam si dixisset eum esse adulterum; quia prohibetur à lege, iudicante eum male agere: & ad ea, &c. quod non est dicendum. Item quia alias non responderetur ad quæsitum, quod est, utrum ille debeat quasi usurarius iudicari. Ad hoc facit gloss. ibidem dicens. Re vera quo ad Deum, usurarius videtur, quia restituere tenetur, sic accepta. Et ita habes hic manifestè, quod intentio facit hominē usurarium: intellige cum effectu sic expectato. hæc Glosa.

Secundo probatur hoc ipsum, ex determinatione Concilij Turonensi, extra de usur. cap. 1. & in eo titulo Papa pluries determinat, hoc vnum esse genus usuræ. Si quis alicuius possessionem, data pecunia sub hac spe, pignus acceperit, ut fructus non computentur in sortem: & consequenter iubet possessionem restitui; si sortem suam, deductis expensis, de fructibus iam percepit. Ex quo patet, quod sola spes lucri, absque exteriori pactione, vel exactione, usurarium reddit.

Tertio, probatur ex decreto. 14. q. 3. c. si feneraueris, & est textus Beati Augustini super Psal. 36. qui sic ait. Si feneraueris huiusmodi, si mutuo dederis pecuniam tuā à quo plus quam dedisti expectes: non pecuniam solam, sed aliquid aliud plus, quam dedisti, siue illud sit triticum, siue vinum, siue oleum, siue quod libet aliud, si plus quā dedisti expectes accipere: fenerator es, & in hoc improbandus, nō laudandus. Et ex hoc quoque claret, quod absq; pacto exteriori; propter solam lucri expectationem, quis fenerator existit, etiam si realiter; & in effectu, nihil lucri percipiat, vel consequatur ex mutuo; quod non esset verū, si pactio requireretur ad rationem usuræ. Igitur taliter
obon
usura

usura definienda est, quod etiam usura mentali conueniat.

Definitio
propria
usura.

Lucrum,
Damnum
quid sit.

Et dico: quod usura est lucrum ex mutuo intentum: lucrum autem proprie, dicitur superabundantia, siue incrementum, quod ex voluntaria commutatione quis habet, ultra ea, quae sua prius erant. Vnde Philosoph. 5. ethic. c. 4. in fine, venerunt (inquit) haec nomina, damnum, & lucrum, ex voluntaria commutatione: plus quidem habere, quamque ipsius lucrari dicitur: minus autem ijs, quae ex principio (subaudi dicitur) damnificari, puta in vendere, vel emere: & in quantis alijs (.s. commutationibus) licentiam dedit lex: quando autem neque plus, neque minus, sed ipsa precise fiunt: vel eadem per eadem quae ipsorum aiunt habere; neque damnificari, neque lucrari, haec ibi. Nec istud plusquam quod lucrum dicitur, intelligi debet solum in pecunia esse; sed in pecunia, & in quacumque alia re venali. Et generaliter in omni eo, quod solet pecunia mensurari. Sic acceptum nomen lucri, ponitur in definitione usurae, sicut genus. Siquidem omnis usura, lucrum est: non autem omne lucrum, usura est. Et primum patet: nam si quis tantumdem recipiat, & non plusquam mutuauit: sicut nec recipit lucrum, sic nec usuram recipere dicitur.

Rursus etiam si plus recipiat, quam mutuauit; si tamen illud receptum non sit ei lucrum: ut potest, quia alias erat ipsius recipientis: sicut si depositarius, aut raptor; vel aliquis debitor mutuantis, cum mutuo recepto, reddit depositum, vel rem raptam, aut alias debitum; illud aliter, scilicet nisi mutuasset, non rediturus; neque usuram recipere dicendus est. Hinc est quod Clerico conceditur, ut accipiens in pignus à Laico iniuste possidente beneficia Ecclesiae sibi assignata, fructus non computet in sortem: & sic beneficium de manu laici redimat. extra de usura, cap. 1. in fine: & cap. conquestus, in fine eo tit. quia sicut non lucratur illos fructus, eo quod de iure sui erant; sic nec usuram committit. Et ideo dicit ibi Glosa; cum tantum suum recipiat: & subdit. Idem intelligo de laico: quod hoc modo

modo sibi redimere licet possessionem de manu iniusti detentoris : aliter vero possessionem taliter redimere non posset ; quia fructus illius, sui non sunt, vnde si illos retineret, usura est.

Secundum (.s. quod non omne lucrum est usura) clarum est. Nam in emptione, venditione, locatione, & conductione, & alijs pluribus contractibus, contingit lucrum, & damnum haberi, in quibus tamen non est usura: Et ob hoc additur in definitione, ex mutuo, tanquam differentia distinguens usuram a lucris, quando ex mutuo acquiruntur. Nam illa (proprie loquendo) non dicuntur usura.

Vnde sicut Doctores communiter dicunt, solum in contractu mutui, habet locum usura. Nullus contractus ex forma, dicitur usurarius, nisi sit contractus mutui ; nec dicitur usura, licet alias sit in fraudem usurarum, & illicitus, sicut colligitur extra eo. c. in Ciuitate, & Glosa ibidem super c. conquestus. Confirmatur per illud decretum Aug. 14. q. 3. Si foeneraueris: qui exponendo ait. Si foeneraueris homini (id est si mutuo dederis) &c. Est ergo omnis usura lucrum, & lucrum ex mutuo; sed tamen non omne lucrum ex mutuo, est usura. Nam si quis ab eo, cui pure gratis sine pacto, & intentione, ac expectatione lucri mutuauerit, recipiat aliquid; quod ille propter mutuum sibi factum det, non aliter daturus; pretendat tamen non consideratione mutui, sed ex amicitia tantum se dare, & liberaliter donare; & qui mutuauit, credat ipsum simpliciter donare, & datum velut simpliciter donatum recipiat: illud utique habetur lucrum ex mutuo, non tamen est usura: vnde nec ad illius restitutionem tenetur, quamdiu in eo stat talis credulitas: nec apparet vnde rationabiliter oppositum, ipse credere debeat, propter quod dicitur in vltima differentia, intentum.

Requiritur enim ad hoc quod lucrum ex mutuo sit usura, vt mutuans intendat illud lucrum ex mutuo recipere, seu habere: quam intentionem siue antecedenter habuerit, siue quando mutuat, vel postea, ante tamen receptionem

Casus
Usurae.

nē lucri, spem, vel intentionē lucri percipiendi ex mutuo habuerit: siue concomitanter, & simul habeat intentionē recipiendi lucrum ex mutuo, cum tale lucrum sibi datur, profecto lucrum illud usura est, & ipse usurarius est censendus in iudicio animarum. Primum horum .s. si habuerit prius talem intentionem, illud lucrum esse usuram, & mutuantem usurarium censerī; patet ex eo quod probatū est supra, quod expectatio, vel spes, aut intentio lucri ex mutuo, absque exteriori pactione, facit mutuantem usurarium. Secundū vero .s. quod si nulla talis precessit intentio; adfit tamen dum lucrum recipitur, verbi gratia. Si quis nullum intendens lucrū futurum ex mutuo, gratis mutuat: debitor vero creditori postmodum propter mutuum sibi factum, etiam in recompensationem illius, lucrum aliquod exhibet: & illud creditor etiam propter mutuum a se factum, & in eius recompensationem recipit, quod talis (inquam) assistens, & concomitans de presenti volitio, & intentio lucri, ratione mutui prius facti, reddat mutuantem usurariū, seu reum criminis usurariū probatur.

Quia hoc facit intentio talis pro futuro tempore, igitur, & similis intentio pro presenti. Antecedens supra probatum est: consequentia inde patet; quia similis culpæ esse videtur, velle habere cras lucrum pro mutuo, quod nunc facis, vel pro eius usu futuro: & velle habere nunc lucrum pro mutuo; quod heri, vel antea fecisti; aut pro eius usu præterito; vtrumque enim velle, est velle eiusdem iniustæ commutationis: qua .s. accepta, prævalent datis; siue in qua pro minori quod datur, recipitur maius; vel pro pauciori, recipitur plus.

Et confirmatur, quia omnis ratio, qua probatur mutationem usurariam esse de se malam, similiter probat, siue præcedat, siue concomitetur intentio lucri: vt patet diligentius aduertenti.

Declaratur etiam propositum, quia si aliquis mutuet prorsus gratis, sine exactione, & intentione quacumque lucri percipiendi; postea vero in successu temporis, velit, & exigat

19
& exigat sortem sibi, & aliquid plus propter mutuū prius factum dari, & quod exigit recipiat, proculdubio iste dicitur vsuras recepisse, & obligari ad restitutionem. Quinto, non solum verum est hoc, quando idem qui prius gratis mutuauit; postea lucrum petit; sed etiam in eo qui in ius mutui, mutuanti succedit: verbi gratia. Si pater gratis mutuauit; cui mortuo succedens filius heres, lucrum exigit pro mutuo à patre prius facto: sicut in simili probatur de crimine symoniæ. Quod Ziezi contraxit, pro eo quod à Naman Syro dona petijt, propter donum Spiritus Sancti, quod magister suus Elyseus, ipsi Naman gratis contulerat, sicut leg. 4. Reg. 5. cap.

Casus
vsuræ.

Sed tamen exactio exterior, non requiritur ad rationē culpæ vsurariæ: quinimo a bisq; omni exteriori pactione, vel petitione, per solam intentionem, quis vsurariam contrahit culpam, vt ex superioribus patet: sequitur quod per solam presentem intentionem; vbi etiam nulla talis pactio, vel intentio præcesserit, iudicabitur quis vsurarius mutuās in iudicio animarum.

Hoc quoque sequitur ex quodam dicto glosæ super sententiam Raimundi, quæ dicit. Quod si creditor mutuat propter Deum tantum, sine intentione lucri: debitor tamen propter mutuum acceptum, vel vltius recipiendū, dat ei aliquid: si creditor credit, vel probabiliter dubitat, quod propter mutuum; vel vltius recipiendum ei dederit, restituere tenetur. Constat autem, quod si tenetur, & non restituerit, peccat; & non propter aliud, nisi quia iam vult habere lucrum pro mutuo à se facto: sicut & propter illud mutuum, debitor lucrum dedit: illud autem peccatum, non videtur peccatum vsuræ iudicandum: est ergo non solum illud lucrum ex mutuo vsura, quod fuit præintendum, siue intendum per spem, vel expectationem: sed etiam illud quod est intendum per acceptionem, & volitionem presentem, secundum modum premissum. Hæc sententia iuuari videtur ex dicto Beati Hieronymi, posito in 14. q. 3. cap. putant: qui dicit, diuinam scripturā, vsuram

Casus
vsuræ.

appellare omnem superabundantiam: & quicquid illud est, si ab eo, quod quis dederit, plus receperit: subintelligendum est, propter mutuum quod dederit.

Vfurarius
quis sit.

Colligendo igitur partes definitionis, patet hanc esse definitionem vsuræ. Vsuræ est lucrum ex mutuo intentum. Vfurarius dicitur, qui tale percipit lucrum, & qui mutuatur propter lucrum percipiendum. Probationes vero adductæ ad probandum pactionem, vel exteriorem exactiorem requiri ad hoc, quod lucrum ex mutuo sit vsuræ, non procedunt. Non quidem prima, quia cum debitor dat propter mutuum, non dat gratis, sicut inferius declarabitur. Nec etiam secunda, nam illud decretum intelligendum est, quando suscipiens oblationem, nec verbo exteriorius petit, nec affectu interiorius ambit, aut cupit, propter ordinis sacramentum, quod offerenti munus contulit. Nā quis dubitet, quod maculam culpæ simoniæ contraheret, si propter sacramentum a se collatum, donum temporale vellent? quamvis suam voluntatem, non exteriorius verbali petitione monstraret.

casus vsu.

Ex prædicta definitione vsuræ, & alijs quæ dicta sunt, trahitur solutio cuiusdam dubij, quod hodie multos mouet, videlicet. Vtrum domini, qui rusticis mutant pecuniam, ut eorum possessiones colant: nihilominus de fructibus possessionum earundem, iuste eisdem colonis satisfaciunt: vel aliunde iustum precium operarum suarum tribuentes, sint censendi vsurarij, in foro conscientiæ. Quod videtur, quia ipsi propter mutuum, intendunt sibi præstari operas colonorum; & coloni propter mutuum, exhibent operas suas, aliter non exhibituri, ac per hoc, domini ex mutuo lucrum recipiunt.

Sed ex antedictis, patet dicendum esse oppositum: quoniam, & si sic mutantibus exhibeantur opere à colonis illæ tamen non sunt eis lucrum, cum illas iusto emant pretio, ut ponitur in casu, & ideo non sunt vsurarij. Secus autem esset, si propter lucrum, quicquam detraherent de iusto pretio illarum: aut si præter operas iusto pretio emptas,

ptas, aliquas alias à colonis exigerent; & coloni impenderent. Nam tunc in primo casu, partem detracti pretij; in secundo super erogatas operas, domini ex suo mutuo lucrarentur.

Et ut magis pateat quod dictum est. Pone quod dominus conducat colonum ad certum tempus pro iusto pretio: & pretium tradat antequam colonus incipiat operari eidem. Colonus postmodum dicat se non operaturum, nisi dominus mutuet ei certam summam pecuniæ; & dominus ei mutuet, ut ille operetur, alias non mutuaturus: quo facto, colonus eas operas, pro quibus ei prius iuste solutum fuerat, impendat. In tali casu, patet; quod dominus mutuatur, ut colonus ei operetur, alias non mutuaturus; & colonus operatur, accepto mutuo, alias non operaturus: quamuis de iure, & sine hoc, ad operandum esset obligatus: & tamen dominus nullas operas recipit; cum nullum recipiat lucrum, eo quod non recipiat nisi suum, & id quod nec accedente mutuo, sibi debitum erat. Vnde nec ipse vere usurarius cenferi potest, nec sic mutuando peccare. Quin potius, si peccatum ex aliqua parte in hoc casu committitur, peccat colonus; qui debitas operas domino detractat; & illum improbè grauat, ut mutuet. Confirmatur hoc quod dictum est: quia si in casu dubij predicti, mutuans reciperet usuram; ipse teneretur restituere ut certum est: sed hoc nullus sanæ mentis diceret: quia tunc colonus duplum iusti pretij reciperet, & dominus duplo iusti pretij emeret operas eius: quod cuilibet claret iniquum esse.

Casus sine
usura.

Huc accedit, quia si taliter mutuans esset usurarius; & per consequens ad restituendum obligatus: tunc non liceret alicui mutuare iniuste detinenti suam possessionem, aliquam quantitatem pecuniæ; & possessionem illam in pignus accipere, non computando fructus in sortem: quod tamen falsum est, ut patet extra de usu cap. 1. Et supra est habitum; cum probatum est, quod usura est lucrum, &c. Vbi etiam aliqua dicta sunt, quæ iuuant istud propositum.

Dico

Dico tamen, quod sic mutuans, non debet sic mutuare propter operas coloni, ut illas intendat recipere in recompensationem mutui, & pretium simul cum sorte: talis enim intentio, iniqua esset, sicut & commutatio, quam intenderet, esset iniqua. Sed in recompensationem iusti pretij, quod pro illis tribuit preter mutuum.

Nec obstat si dicatur, quod quavis dominus operas coloni recipiat, non pro mutuo, sed pro pretio iusto, quod tribuit; adhuc tamen aliquid pro mutuo recipit, quia propter mutuum, colonus ei pro iusto pretio suas operas vendit; quas nullatenus ei venderet, si ei non mutuaret. Non obstat inquam hoc: quoniam iste est contractus venditionis, & secundum se, nullum est lucrum ipsi domino. Tum quia nulla pecunia, vel pretio estimaretur, preter pretium ipsius rei quae venditur: quinimo ubi nullum intenderet mutuum vendens, posset exigere duplex pretium: vnum pro venditione, & aliud pro re quam venderet: Et sic venderet venditionem vno pretio, & rem venditam alio pretio. Et pari ratione, posset exigere pretium de venditione iam dictae venditionis: & illam venditionem, alio pretio vendere, & sic in infinitum, quod nullus diceret.

Tum etiam quia sicut ex parte coloni, distinguis venditionem, & rem venditam: sic ex parte domini, distinguuntur emptio, & pretium; ut sicut colono danti rem, dominus dat pretium. Sicut si dicatur (licet stulte) quod colonus det domino venditionem, non maiori stultitia dicetur, quod colonus domino dat emptionem: & ita ad hoc, nullum lucrum erit domino ex venditione coloni: siue (ut complexe exponantur) non est lucrum domino, quod colonus vendat sibi operas suas; sicut nec colono lucrum dicitur, quod dominus emat operas eius. Haec sufficiant pro primo articulo.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Circa Secundum Articulum quaeritur. Vtrum mutuare ad usuram; & an recipere vsuras sit peccatum.

Et

Et verum qui recipit, teneatur ad restitutionem earum.

Et quantum ad hoc, pono aliquas conclusiones. Prima est, Mutuare ad usuram, est peccatum. Probatur, est diuina lege prohibitum, ergo est peccatum. Probatur antecedens, extra de usuris cap. super eo: ubi legitur, quod usurarum crimen, vtriusque testam. pagina detestatur: & sunt verba Concilij Lateranen. Quod etiam patet, quia Leuit. 25. scribitur, pecuniam tuam non dabis ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges. Et Lucae 6. Date mutuum, nihil inde sperantes. Et confirmatur, quia Vienn. Concilium dicit, hereticum quemcumq; qui pertinaciter oppositum affirmaret. Vnde sicut scribitur in Clementi. ex graui. de usu cap. sane, inquit Concilium. Sanè si quis in illum errorem inciderit, vt pertinaciter affirmare presumat, exercere usuras non esse peccatum, decernimus eum veluti hereticum puniendum.

Prima conclusio.

Secunda conclusio est, mutuare ad usuram, est mortale peccatum: & idem dico de recipere usuras.

Secunda conclusio.

Probatur, isto peccato aia priuatur uita spirituali, ergo est mortale peccatum, consequentia nota est; antecedens probatur auctoritate diuine scripturae dicentis, Ezech. 18. cap. Si genuerit latronem effundentem sanguinem; & fecerit unum de istis: & hæc quidem omnia non facientem: sed in montibus comedentem (subaudi ad Idola) & uxorem proximi sui polluentem; & egenum, & pauperem contristantem (s. indebitè opprimendo) & ad Idola leuantē oculos suos (idest Idola inuocantem) abominationes facientem: ad usuram dantem; & amplius accipientem; nunquid uiuet? Non uiuet, ait Dominus. Cum autem Deus dicat, qui unum de istis fecerit, esto quod nō omnia ista fecerit, non uiuet; euidenter patet, quod pro quolibet peccatorum expressorum, ac per hoc pro peccato usurarū, anima priuatur spirituali uita. Ad quod etiā accedit auctoritas Beati Ambrosij in lib. de bono naturæ; qui allegatur. 14. q. 4. cap. Si quis qui ait. Si quis usuram accipit, rapinam facit, uita non uiuet. Confirmatur, quia hoc

hoc peccatum, uorago dicitur animarum; quod de ueniali non diceretur; cum ueniale non priuet animam gratia, quæ spiritualiter uiuit. Assumptum patet ex dicto Concilio Lugdunen. in ti. de usu. c. usurarum lib. 6. Usurarum (inquit) uoraginem, quæ animas deuorat; & facultates exhaurit, &c.

Tertia
conclusio.

Tertia conclusio est. Quod mutuare ad usuram, non solum quia lege prohibitum; sed ex se, & sui ratione, est peccatum. Probatur, omnis uoluntaria commutatio, in qua .s. aliquid pro accomodato datur; de se includens inæqualitatem ualoris in dato & accepto, est de se iniusta: mutuatio usuraria est huiusm: ergo &c. maior patet; quoniam ad quamlibet talem commutationem, ut iusta sit, requiritur quod dati, & accepti, sit ualoris æqualitas. Alioquin contingit alterum commutantium dānificari, & reliquū lucrari, quod est iniustū. Et ideo determinat Arist. 5. ethic. Quod in operibus iustitiæ commutatiue, medium est æquale: & hoc etiam appellat iustum directiuum; & dicit hoc esse mediū .s. p. abnegationē inter lucrū, & damnum: Vnde. c. 5. consequenter ad uerba superius allegata. Quare (inquit) cuiusdam lucris, & damni medium, iustum est.

Hoc etiam patet discurrendo per singulas species commutationum humanarum. Nam in commutatione, quæ cambium dicitur; uidelicet similis permutatio. Si quis dat rem parui ualoris; & pro illa recipiat rem magni ualoris. Verbi gratia. Det frustum panis, aut ciatum uini; & recipiat bouem uel equum, quem scit plus ualere; non saluatur iustitia. Sicut nec æqualitas in permutatorum ualore. Similiter iniusta est emptio, uel uenditio si pretiū excedit ualorem rei, uel è conuerso. Ideo dicit Aug. 13. de Tri. c. 3. Quod reuera uitium est, uelle emere uili, & caro uendere. Nam in primo, pretium definit a ualore rei: in 2. autem superat illud.

Similiter, & locatio, & conductio, & quælibet aliæ commutationes humane, quibus aliquid pro aliquo commutatur, iniustæ sunt; nisi seruetur æqualitas ualoris in rebus
datis

dati, & acceptis : & sic patet maior rationis. Minor vero patet de se : Nam in usuraria commutatione, dat̃ fors ; & non fors tantum, sed fors, & lucrum recipitur.

Fortè dicetur, quod licet receptum superet illud datum, quod est mutuum, vel fors; non superat autem omne datū. Nam mutuans, non solum dat pecuniam, quam mutuatur, Sed & dominium vendendi illam, seu vtendi : & per hoc recipit illud, quod ei redditur ultra sortem : & sic totum receptum simul, non superat vtrumq; datum, sed adæquatur illi. Contra hoc : primo, si totum datum à mutuante adæquatur sorti ; & aliquid ultra sortem recipit; igitur ipsum superat sortem ipsam secundum se; & per consequens si quis mutuo acciperet ab aliquo certam quantitatem pecuniæ; verbi gratia, decem sub hoc pacto, vt nihil ultra sortem ipsam (scilicet decem) redderet ei, qui mutuo dedit : creditor plus daret, quàm reciperet ; & è contra, debitor plus reciperet, quàm daret; & sic ex parte creditoris, mutuatio ista foret iniusta. Ex quo vltèrius sequitur; quod quicumq; mutuo reciperet, non redditurus quicquam ultra sortem, peccaret ; & nulla commutatio iusta ex vtraq; parte fieri posset, nisi usuraria. Quod nullus (nisi stultissimus) diceret.

Si dicas, quod ista mutuatio, ideò non esset iniusta, quia debitor dando sortem, dat etiam dominiū vsus sortis ; & sic dat æquiualens ei, quod accepit. Nam pecunia reddita, æquiualeat pecuniæ mutuatae; & per consequens dominium vsus huius, dominio vsus illius : & sic vtrumq; receptum, simul vtriq; dato, coniunctum æquatur. Si inquam sic dicas, sic sequitur propositum primum ; quia si sola fors recepta ; cum dominio sui vsus, æquiualeat omni dato ab ipso mutuante, ergo fors simul cum lucro, quod accedit dominio vsus, tam sortis, quàm lucri, excedit omne datum ab ipso mutuante. Per hunc modum, improbari potest quæcumque alia responsio ; per quam fingeretur aliquid præter pecuniam ipsam dari à mutuante; vt totum ab eo datum, dicatur æquiualeat sorti, & lucro simul,

D

quod

quod recepit ab eo cui mutauit.

Secundo si ista responsio esset bona, sequitur quod licet quis pro certa quantitate pecuniæ, posset omnem rem plus valentem, minori pretio emere: verbi gratia, pro 20. solidis pannum valentem 25. solidos. Nam licet emeret pro 20. solidis pannum valentem 20. solidos (vt certū est) & pro dominio vsus 20. solidorum, quod ipse tradit venditori, emeret aliquantum plus de pāno, & ponatur quod illud dominium vsus valet 5. solidos; quia non est vis in proposito. Similiter in cābio aliarum rerum, licet poterit minus valentem, in magis valentem commutare: verbi gratia, sextarium frumenti valoris x. solidorum, in vinum quod valet plus: & hoc ratione dominij vsus ipsius frumenti, quod etiam tradit, qui illud cambit. Et in alijs speciebus commutationum, idem sequitur. Ex quo fit, vt ad iustam commutationem, non æqualitas valoris dati, & accepti (quod est verum) Sed inæqualitas (quod est falsissimum) requiratur.

Sequitur vltcrius alia grandis absurditas, & absurda impossibilitas, .s. quod in iusto cambio, res, quarum fit cambium, mutuo se excedant in valore, & quolibet sit valoris infiniti. Declaratur cōsequētia, quia si propter rationem prædictam, iustum cambium fiat de frumento valēte 20. in vinum valens 25. cum tradens vinum, è contra valoris 25. pro frumento; tradat etiam dominium vsus dicti vini, iustè pro vino debetur sibi frumentum valens 25, & pro dominio vsus, tantum ad hoc frumenti, quod valet 5. Imo plus, cum plus valeat dominium rei valentis 25. quā valentis tantum 20. & ponebatur, quod dominium frumenti valentis 20. valebat 5. Sic ergo ille campfor, qui ponebatur dare frumentum valoris 20. solidorum, conuincitur dare debere valorem 30. & amplius, & valor frumenti excedit valorē vini, a quo tamen iam conuincebatur excedi. Et tunc vltcrius ex isto valore frumenti, arguitur vltcrius cum valore dominij sui vsus ad quantitatem pāni q̄ æqui ualentis, debetur, & post è cōtrario proceditur in infinitū.

Secunda

Secunda ratio ad conclusionem. Aut usurarius recipit
 usuram pro ipsa sorte, quam mutuauit. Aut pro usu eius;
 vel fructu, quem de ipsa mutuata sorte debitor habuit, vel
 habere potuit. Si dicatur primum, ergo cum sortem etiā
 ipsam velit, aliud vult sibi reddi à debitore, quam illud,
 quod suum fuit. Et hoc procul dubio iniquum est, & con-
 tra iustitiam. Nam si illam pecuniam non in mutuo; sed
 furtiuè accepisset debitor, vel etiam rapuisset; creditor nō
 posset iustè velle plus sibi restitui, quàm ipse de suo perdi-
 disse: nisi fortè ratione alicuius iniuriæ, vel offensæ illa-
 tæ pecuniaria pæna puniendæ, vel forsitan damni propte-
 rea subsequuti: quæ ratio cessat in proposito.

Secunda
 ratio prin-
 cipalis pro
 conclus.

Si dicatur secundum, si quis usuram recipit pro usu, vel
 fructu sortis, sequitur quod velit vendere, quod non est
 suum; & de alieno sibi pretium vendicare; quod est etiam
 iniustum. Declaratur consequentia. Nam per mutuationem,
 dominium pecuniæ, & cuiuslibet alterius rei, quæ
 mutuatur, in debitorem, seu in eum cui fit mutuum trans-
 fertur. Alioquin non est mutuatio; sed commodatio po-
 tius, vel locatio. Vnde secundum ethymologiam, mutuū
 dicitur, quasi meum tuum: quia videlicet, quod à me tibi
 datur, ex meo fit tuū. Et inde est etiam, quod omne peri-
 culum rei mutuatae transfertur in te: & quod non teneris
 eandem rem secundum indiuiduum reddere: quorum op-
 posita conueniunt locato, & commodato; quia dominiū
 rei non transfertur in illis.

Præterea per mutuationem pecuniæ, datur dominium
 usus propriæ pecuniæ: qui est commutatio, & distractio in
 res nobis necessarias; quarum vt esset pretium, instituta
 est pecunia, sicut patet per Philosophum p. Politicorum.
 Tale aut dominium, includit dominium substantiæ ipsius
 pecuniæ, vt patet. Nam cum emo rem istam pro pecunia
 mea; utiq: pecunia fit tua: & res emptæ fit mea. Idem est
 de quacumq; re, in qua vere cadit mutuatio. Nam pro-
 prius usus panis, est comestio: usus vini, potatio: & qua-
 rumlibet rerum mutuatarum proprius usus: cuius utique

De pecu:
ad pōpam
locata pōt
haberi lu-
orum.

dominium, in mutuatoris transfertur dominium, & talis est, quod eius dominium, necessariò includit dominium substantiæ ipsius rei mutuatæ: & per consequens per mutationem, dominium rei mutuatæ, & dominiū vsus ipsius, in alium transfertur, ergo vsus pecuniæ mutuatae, non est illius qui mutuauit; sed illius, cui factum est mutuum, sicut est res ipsa mutuata. Et idem patet de fructu (si quis sit) ipsius rei mutuatae: ergo si is, qui mutuauit, uendat usū uel fructum rei mutuatæ, utiq; non suū uendit, sed alienū. Secus autem esset, si pecuniā aliquis locaret alteri ad pōpam: nam ex tali usu; qui tamen non est proprius usus pecuniæ, licitè posset pretium uelle, & recipere, tanquam de re sua: sicut & ipsa pecunia etiā adhuc esset sua; quia per locationem, non transfertur dominium in conducentem.

Tertia ratio, ex auctoritate procedit. Nā Philosophus sequens iudicium naturalis rationis, condemnat receptionem usurarum; & cā inter operationes illiberalitatis emunerat. 4. Ethic. ergo secundum ipsum, ex se est mala. Assumptum patet 4. Ethic. cap. 1. prope finem, ubi ait. Hij autem rursus secundum acceptionē superabundat, undiq; accipiendo: & omnes putā illiberales operationes operātes, & de mæreticio pasti, & omnes tales, & usurarij, & parua in multo. Hæc ibi: & addit pro conclusione. Oēs enim isti, unde non oportet accipiunt; & quantum non oportet. Commune autem in ipsis, turpis lucratio apparet: omnes enim gratia lucri, &c. ubi uidetur innuere ambas rationes supra factas, pro ista tertia conclusione. Nam ideo dicit usurarios recipere unde non oportet; quia accipiunt non de suo, super quo fundatur particularis ratio prima. Ideò uerò addit, & quantum non oportet, quia accipiūt ultra quod dederunt, & ultra ualorē ipsius, in quo fundatur ratio secunda. Item primo Polith. dicit. Usuram iustè uituperamus: eò quod per ipsam, numisma (idest denarius) immediatè ex numismate acquiratur: contra naturam utiq; ipsius; eo quod inuentum est, ut sit pretium rerum ad uitam nobis necessariarum; & iste per ipsum

ipsum nobis acquirantur. Et ideo dicit ibidem, quod maxime præter naturam est talis pecuniarum acquisitio.

Sed contra istam conclusionem potest argui, quod si foenerari esset ex se malum: nunquam fuisset cuiquam licitum alicui foenerari. Sed hoc uidetur falsum; nam Iudeis (ut uidetur) licitum erat foenerari alienigenis, quãuis non liceret eis foenerari alijs Iudeis: dicente Moyse, Deuter. 23. Non foenerabis fratri tuo ad usuram, pecuniam, nec fruges, nec aliam quamlibet rem; sed alieno: Et cap. 28. quasi in premium obseruationis legis, promittit dicēs. Foeneraberis multis gētibus; & ipse à nullo fēnus recipies. Respondeo primo negando minorem. Ad probationem dicendum. Quod Moyse ad uitandum maius malum (s. foenerari fratribus suis, & Deum colentibus, ad quod ex eorum auaritia proni erant) permisit, ut foenerarentur alienigenis: Non quia illud esset licitum; sed quia erat minus malum. Sicut & ibidem sequenti cap. legitur, ad uitandum uxoricidium, permisit, tãquam minus malum, dato libello repudij, fieri diuortium. Vnde (sicut dicit Chrysostomus) hoc permittendo, non Dei iustitiam demonstrauit; sed in peccatore minuit culpam (idest) minorem esse monstrauit.

Et hoc etiam bene innuit Saluator, Matth. 19. Vbi (secundum quod dicit Magister. 4. Sent. dist. 33.) Christus dicit, id fuisse permissum; non ut concederetur dissidium, sed ut tolleretur homicidium; permisit (s. Moyse) fieri mala, ne fierent deteriora. Sicut etiam Apostolus, ad uitandum adulterium, permittit conjugalem concubitus, causa satiandę libidinis, primę ad Corinth. c. septimo dicens; propter fornicationem (s. uitandam) unusquisque uxorem suam accipiat. Et infra, nolite fraudari inuicem; nisi fortē ex consensu ad tempus, ut uacetis orationi. Et iterum reuertimini in id ipsum: ne tentet uos Sathanas, propter incontinentiam uestram. Et tamen talis concubitus (ut Glossę dicunt) semper est peccatum (licet ueniale)

Contra 3.
conclusio.

Solutio.

Actus con-
iugalís ad
uitandum
fornicatio-
nē, est pe-
ccatum ue-
niále.

Solutio.

Contra hanc rationem, potest argui, quia si peccatum fuisset

fuiſſet ſcenerari alienigenis, & Moyſes tantum permiſſiue de hoc locutus fuiſſet, utiq; Moyſes aliquid expreſſiſſet; ne eo nō expreſſo, putaretur in tali ſceneratione non eſſe culpam; & ſic multi eam exercerent: quam, ſi putaſſet culpabilem eſſe, utiq; ab ea ceſſaſſent. Et patet iſta conſequētia quia ſic fecit Apoſtolus in eo, quod iam dictum eſt de cōiugali concubitu. Vnde ſtatim adiecit, hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium. Dicēdum, quod nō fuit neceſſarium Moyſi talem expreſſionē facere; eo quod ad cognoſcendum in illa ſceneratione peccatum eſſe; ſufficere poterat, & debebat, quod per os eius Deus ſimpliciter, & ſine perſonarum exceptione, ſcenerari prohibuerat, dicens ſicut ſcribitur Exo. 22. Si pecuniā mutuo dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum; non vrgebis eum quaſi exactor; nec vſuris opprimes: Nec alicubi legiſt ex ore Dei cōceſſū, vt alienigenis ſcenerarētur.

Solutio.

Contra.

Solutio.

Quod ſi dicas, quòd eo ipſo, quòd ſpiritualiter populum tuum, per quē intelligitur populus Iudeorum; opprimi vſuris uetuit, innuiſſe videtur de alienigenis cōceſſiſſe. Dicendum, iſtud non eſſe conſequenter intelligendum: ſicut nec, quia ſpecialiter pauperes Iudeorū uetuit opprimi vſuris; dicens in auctoritate nunc allegata, Populo meo pauperi, ideo debet intelligi conceſſiſſe, quod diuites opprimantur. Et ſicut etiam non, quia in eod. cap. 22. Exodi; paulo ante, ſpecialiter aduenam prohibuit contriſtari dicens. Aduenam non contriſtabis, neq; affliges. Et ſpecialiter viduæ, & pupillo uetuit noceri, inquiens. Viduæ, & pupillo non nocebis. Ideo conſequens eſt, vt indigenam contriſtemus, & maritata, ac ei, qui utroq; gubernatur parente, noceamus. Sicut argumentum, quod Legiſtæ vocant à contrario ſenſu, non valet: ubi oppoſitū conſequentis, eſt in iure poſitiuo ſcriptum, vel in eius ratione, ita nec in lege diuina. Immo ſicut ea, quæ hic ſpecialiter de iſtis prohibuit, voluit in alijs certa ratione conſequenter intelligi eſſe prohibita. Sic dum prohibuit Iudeis ſcenerari iudeis; conſequenter intelligi voluit, cuiſlibet ſcenerari cuiſcumq;

eumq; fore prohibitum. Cuius consequentię hæc est ratio, quia ex se est malum, & nequit vnquam bene fieri; hoc etiam Deus ipse satis edocuit, quando per Prophetam interrogātem; Domine quis habitabit in Tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Glosa, id est eterna beatitudine: Respondit inter cetera; qui pecuniam suā non dedit ad vsuram; nec addit Iudeo, vel profelito, vel alij, vt simpliciter intelligatur, quia nulli. Similiter per Ezech. vt supra allegatum est art. 2. concl. 2. simpliciter ad vsuram dantem, & amplius accipientem, dicit non viuere. Nō fuit ergo, vt dixi, Moyfi necessarium declarare, quod foenerari extraneis, esset peccatum: quia hoc sciri poterat ex promulgata prohibitionē diuina. Fuit autem necessarium, vt Apostolus declararet, quod dictum est de coniugali concubitu illo: Cum nunquam coniugalis concubitus, legatur à Deo simpliciter prohibitus: vt inde intelligeretur prohibitus is, qui fit causa libidinis satiandæ.

Quin potius cum approbatus inueniatur, dicente Domino, Erunt duo in carne vna (.s. prolis) Et crescite, & multiplicamini, &c. videri potuisset iste concubitus commendabilis, qui causa libidinis agitur. Nisi Apostolus declarasset illum esse peccatum. Posset etiā secundo dici. Quod cum ait Moyses. Non foenerabis fratri tuo, sed alieno: per alienum, non significat quemcumq; hominē alienigenam. Sed eos alienigenas tantum, qui terram Iudeis à Deo datam, iniuste detinebant. A talibus enim sicut iuste poterant Iudei, ea quæ possidebant, vi & armis auferre, bellum iustum habentes contra eos. Sic etiam iuste poterant vsuras accipere; vt sic sua recuperarent ab illis; qui iniuste detinebant. Sicut etiam in simili casu, licitum esset Christianis, vt patet ex canone supra in primo art. allegato: Sed (sicut ibi dictū est) id quod sic ultra mutuum accipitur in eo casu, non propriè, sed impropriè, & larga nuncupatione, vsura nominatur: tum quia accipienti, non est lucrum; eo quod antea esset suum: tum quia nō pro mutuo, siue nō pro cōpensatione, & pretio mutui: Sed

Erunt duo
in carne
vna, Mar.
cap. 10.

aliasolutio

Sed ex iure domini, quod habet in illo, & ut recuperet rem suam; quam non potest ab iniusto possessore, nisi intercedente mutuo, recuperare, accipit illud.

Auaritia
Iudeos fal-
lit.

Ad hoc facit decretum Ambrosij, qui (ut habetur. 14. quest. 4. cap. ultimo) extensa (ut dictum est) significatione uocabuli usurarum; ad omne scilicet quod mutuans accipit ultra sortem, ait, ab illo exige usuram, cui merito nocere desideras: cui iure inferuntur arma; huic merito auferuntur usurae: quem in bello uincere non potes; ab hoc usuram exige, quem non sit crimen occidere: sine ferro dimicat, qui usuram flagitat; sine gladio de hoste ulciscitur, qui fuerit usurarius exactor inimici. Ergo ubi ius est belli, ibi ius usurae; haec Ambrosius. Auaritia tamen ludæorum, facit eos estimare Moysen, cum ait; Sed alieno, omnem hominem significasse, qui non esset de populo ludæorum: ac feneratoris uocabulum, in significatione propria posuisse.

Quarta
conclusio.

Quarta conclusio, Accipiens usuram tenetur in iudicio animæ ad restitutionem illius. Probatur, accipiens usuram, alienum iniuste accipit, ergo acceptum si detinet, iniuste detinet, ergo restituere tenetur. Antecedens patet ex precedentibus conclusionibus huius articuli: consequentia uero nota est, rebus ceteris similiter habentibus, ut supponendum est: Et etiam probatur, quia ex opposito consequentis arguendo, sequitur oppositum antecedentis. Sequitur enim, non tenetur restituere, ergo iuste possidet; quod est oppositum antecedentis. Ex hac ratione, Aug. in epist. ad Macedonium ait, Nolentes reddere, quos nouimus male abstulisse: et unde reddant habere, arguimus, increpamus, & detestamur.

Secundo, quilibet tenetur pœnitentiam agere de peccato, quod comisit; sed peccauit accipiendo rem alienam, ergo tenetur reddere rem alienam, quam accipiendo peccauit. Probatur consequentia, quia, ut scribit Aug. ibidem. Si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur.

Et subdit

Et subdit illud verbum: quod etiam est vna de regulis iuris lib. 6. & extra de vsuris. c. Cum tu. non dimittitur peccatum; si non restituatur ablatum: quod (vt mox addit) intelligendum est, si restitui potest. Vsurarius autem peccauit accipiendo vsuram, vt patet ex conclusionibus premissis, ergo tenetur illam restituere. Et vtique si cum possit, non restituit, peccat.

Tertio, ad hoc est auctoritas eiusdem Aug. in eadem Epistola dicentis: & allegatur 14. q. 4. Quid dicam de vsuris, quas etiam ipse leges, & iudices reddi .i. dari vsurarijs iubent? An crudelior est, qui subtrahit aliquid diuiti, vel eripit, quam qui trucidat pauperem senore? hec atq; huiuscemodi male vtique possident; & vellem restitueretur: sed non est quo iudice repetantur, hæc Aug. Expressa est etiam conclusio hæc in canone, extra de vsuris. Cum in Dicecesi tua, &c. tua nos, & lib. 6. & in cle. eo. tit. in pluribus locis.

Contra istam conclusionem arguitur. Dans vsuram, voluntariè dat; quia voluntariè pecuniam mutuo accipit, & voluntariè tribuit ultra sortem: ergo transfert dominium pecuniæ suæ in vsurarium; igitur vsurarius non ex eo, quod habet vsuras, habet alienum, & per consequens non tenetur illas restituere. Respondetur primo, Non sequitur, non habet alienum, igitur non tenetur restituere. Nam cui mutuum factum est, non habet alienum; cum per mutuum transferatur dominium in eum cui fit; & tamen tenetur restituere. Sic in proposito, oppinantes quod in datione vsurarum, dominium transfertur in vsurarium, dicunt illi non habere alienum: & tñ teneri ad restitutionem.

Secundo respondetur, tenendo pro nunc cū alijs: quod in datione vsurarum, non transfertur dominium in vsurarium, sicut mihi probabiliter apparet. Dico quod vsurarius habens vsuras, habet alienum. Constat autem ex supradictis, quod vsuræ possidentur, non quidem iure, sed contra ius. Et ibidem etiam Aug. dicit (vt proximè allegatū est) quod male possidentur, ergo non iure. Et loquor

Contra 4.
conclus.

Solutio p.

alia solut.

In vsura
non trans-
fertur do-
minium.

de iure diuino, igitur secundum veritatem; vsuras habens (in quantum huiusmodi) habet alienum.

Secundo idem probatur ratione: quia si in tali datione vsurarum, transfertur dominium in accipientem, aut hoc contingit iure donationis; aut iure redditionis. Non iure donationis: quia donationem oportet esse merè liberam, alioquin non esset donatio: sed dans vsuras non merè liberaliter dat; sed propter mutuum factum ei. Et recipiens non recipit ex illius liberalitate, sed ratione mutui à se facti. Nec iure redditionis mutui; quia vi talis redditionis, non plus transit in dominium mutuantis, quàm fuit illud, quod ipse mutuauit: quia nec etiam plus reddi propriè dici potest.

Confirma-
tur aucto.

Ad hoc etiam valet auctoritas S. Ambrosij superius allegata. Si quis vsuram accipit, rapinam facit: quod non dixisset, si vsura sit ipsius accipientis: quia in rapina, dominium non transfertur. Nunc ad argumentū, dicendum, quòd dans vsuram, non dat merè liberè, & voluntariè, sed mixtè, quia scilicet dat coactus timore maioris damni, & intendit vitare mediante pecunia, quam accipit ad vsurā: per talem autem dationem, non transfertur dominium rei datę. Sicut etiam (secundum iura) non transfertur dominium in vispilionem, seu raptorem, quando quis, ne occidatur, dat illi spolia sua. Et hoc de secundo articulo.

ARTICVLVS TERTIVS.

casus vsu-
ra.

Consequenter sequitur Articulus Tertius; in quo soluendę sunt quęstiones propositę. Et pro solutione primę quęstionis: cum ponatur de facto à ciuibus Veneris fieri mutuum Communitati: & eisdem à communitate dari lucrum, videlicet. s. vltra sortem. Restat solum inquirere de intentione mutuantium: quia, vt supra patuit articulo primo, intentio lucri, qualis supra exposita est, facit vsuram, etiam si nulla pactio exterius intercedat. Dicendum ergo quod huiusmodi mutuantes, & recipientes tale lucrum, vel aliquam habent intentionem lucri, s. quia vel cum

cum mutuunt, mutuunt propter lucrum percipiendum; vel cum lucrum recipiunt, illud propter mutuū factum prius recipiunt; vel neutro modo, habent lucri intentionem. Si habent utiq; intentionem ad tale lucrum, est usura. Probat, Quia omne lucrum ex mutuo intentū, est usura (vt patet ex definitione usuræ posita in primo art.) Sed istud hic, est lucrum ex mutuo intentū, vt conceditur, igitur, &c. Ex hoc ulterius sequitur, quod sic mutuantes, & recipientes, sunt usurarij, & peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem omnis talis lucri percepti. Et qui possunt, nec restitunt, sunt in peccato mortali. Et omnia hæc patent clarè ex dictis in articulo secundo.

Possunt ita faciliter hæc omnia declarari sic. Si priuata, vel singularis persona, mutuatur alteri personæ, certam pecuniæ quantitatem propter lucrum percipiendum: vel recipit lucrum propter mutuū a se factum: utiq; lucrum perceptum usura est; & recipiens est usurarius, & peccat, & tenetur ad restitutionem; & non restituendo si potest, etiam peccat, vt statim dictum est. Hæc omnia vera esse patet ex dictis, & quilibet doctor concederet. Igitur si persona priuata mutuatur communitati, similiter; & recipit: Omnia etiam hæc verificantur de ipsa: patet consequentia: quia mutuatione facta communitati; æque benè concurrunt, quæcunq; pertinent ad rationem usuræ, & usurariæ mutuationis, ac malitiæ, & culpæ annexæ: necnon & obligationis ad restituendum; sicut in mutuatione facta personæ singulari, vt clarum est.

Confirmatur quia nō minus apparet, quod aliquis possit scenerari communitati: quàm quod communitas possit alteri scenerari. Et hoc utique contingit sicut patet in tit. de usuris, c. Conquestus, igitur, & propositum. Quin etiā magis peccare videtur, quis scenerando cōmunitati, quā scenerando personæ singulari. Quia cum bonum gentis, & Ciuitatis, sit melius, & diuinius (vt dicit Philosophus 1. ethicorum) Et vt dicit Augu. Caritas, communia proprijs, non propria communibus anteponit. Magis debet
E 2 diligere

diligi bonum communitalis, quam personæ singularis. Et per consequens magis tenetur quis mutuate, & benefacere communitati (ceteris paribus) quam personæ singulari.

Vt autem plenius talium inquiratur intentio: inquirendum est etiam de intentione communitalis dantis, seu dare statuentis huiusmodi lucrum. Nam vel illud statuit dari communitas ipsa, ratione mutui, siue recepti, siue recipiendi, siue ulterius retinendi: vel non ratione mutui, sed alia ratione, vel causa. Si ratione mutui quocumque modorum prædictorum: & qui huiusmodi lucrum recipiunt, eam esse intentionem communitalis sciunt, vel credunt: quia sic datum, lucrum recipientes, dantis communitalis intentioni consentiunt, iam ipsi ratione mutui, & propter mutuum, lucrum recipiunt, ac per hoc ex mutuo, lucrum intendunt. Ex quo ulterius sequitur, quod illud perceptum, usura est: & cætera, quæ dicta sunt de peccato, & obligatione ad restituendum. Sed si tunc non habuerunt huiusmodi scientiam, vel credulitatem; habent tamen postea in successu temporis, etiam ad restituendum prius habitum, obligantur. Nam ex quo propter mutuum communitalis dedit, aliàs non datura; non est iuste acquisitum recipientibus: nec in eos translatus est dominium dicti lucri, ut patet ex dictis. Et per consequens, ipsi hoc putantes, tenentur illud restituere, tanquam alienum: quod si non faciunt, & facere possunt, peccant, ut potè secundum suam estimationem possidentes alienum.

Quin etiam dico, quod si communitas non propter mutuum dedisset: & tamen isti putarent eam dedisse propter mutuū; proculdubio peccarent non restituendo si possent. Nam sic putando, & tamen retinendo, utique volunt retinere alienum, quod velle, utique peccatum est. Sed quid si nec ante, nec tunc, nec postea talem habent scientiam, vel credulitatem de intentione communitalis? Dicendum, quod si ex aliquibus inditijs, potest eis innotescere intentio communitalis, ut fortè ex eo, quod non nisi mutuanti-
dari

dari statuit tale lucrum, & plus mutuantibus, plus dari. Non obstante, quod multi alij ciues, alia similia, vel maiora beneficia contulerunt tali cōmunitati; & propter virtutes eorum, & indigentiam, æquè, vel magis merentur beneficia benignæ cōmunitatis percipere: vel ex aliquibus alijs probabilibus argumentis: quæ cum possent, nolunt aduertere, vel inquirere; non æstimo eos innoxios, cum ignorantia affectata, non excuset.

Casus sine
usura.

Si verò in isto casu, aut aliquo alio, recipiens, nullam penitus haberet intentionē: neq; intentio dantis, propter mutuum, vllō modo posset ex indicijs exterioribus cōprehendi: & dans daret prorsus non propter mutuum, sed ex mera liberalitate: quia in recipiente, nulla omnino videtur corrupta intentio: donec recipiens taliter, absq; culpa sua ignoret intētionē lucri pro mutuo, esset immunis, utiq; etiam à peccato, & accipiens, & retinens tale lucrū. Neq; tale lucrum est usura, quia non fuit, nec est intentū ex mutuo. Demum, nec in recipientibus vlla esset intentio lucri; neq; propter mutuum, lucrum dat ipsa cōmunitas: Sed aliqua alia causa honesta, & rationabili (vt putā) propter restorationē damni, quod fortē mutuantēs inde perpeffi sunt: vel propter remunerationem beneuolentiæ, quā ipsi mutuando se habere ad cōmunitatem probauerunt: vel ex mera liberalitate ipsius cōmunitatis. Dico tale lucrum, non esse usuram. Cum in nullo prædictorum casuum, sit lucrum intētum ex mutuo; aut etiam pro mutuo, vel propter mutuum datum.

Casus sine
usura.

Item in primo casu secundum veritatem, non potest cēferi lucrum, sed potius restauratio damni; ad quod de iure tenetur cōmunitas, quæ fuit causa illius; compellendo scilicet illos ad mutuum, propter quod ipsi damnum passi sunt. Et hoc probatur ex eo, quod scribitur, extra de fideiuss. peruenit. & hoc dico, si tale damnum ideo tantū, quia suam pecuniam mutuauerunt, & non ex alia culpa ipsorum incurrunt. Quia, vt scribitur de reg. iur. lib. 6. damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non alij imputare

imputare. Dico tamen quòd satis apparet, non propter hanc causam dari illud à cōmunitate prædicta, ex eo quod omnibus mutuantibus datur; nec est verisimile, quod omnes damnum patiantur ex mutuo à se facto.

Item quia si aliqui damnificantur, non est verisimile quod æqualiter. Sed satis est possibile, quod qui minus mutuarunt, maius damnum passi sint, & tamen minus datur eis. Quod non contingeret, si propter restaurationē damni daretur: & loquor de damno, quod consistit in minus habere, quam prius, iuxta descriptionem Philosophi positam in primo artic. Item causa remunerationis mutuantium, dari non apparet; propterea quia si propter illam daretur, plus daretur ei, in quo maior affectus benevolentiae probaretur. Et quia potest contingere, quod ex maiori affectu vnus mutuet centum, quam alius mille (ut putà) si quis mutuans mille, sit in centuplo ditior, & quasi inuitus mutuet: qui verò centum mutuatur, libenter mutuatur, plus mutuaturus, si posset plus. Certè plus deberet dari ultra sortem ei, qui mutuauit centum, quàm ei qui mille: & ita daretur si propter dictam causam daretur, & tamen oppositum contingit. Item ex eo, quod non nisi mutuantibus, & secundum proportionem quantitatum pecuniarum mutuatarum datur; satis probabiliter iudicari potest, quod non ex mera liberalitate communitatis detur; Ad quod etiam accedit; quod illud lucrum datur, non quādo soluta est fors; & communitas à debito liberata est. (Tunc enim magis estimari posset, quòd liberaliter, vel beneficio benevolentiae, mutuantibus daretur) Sed datur tantum, quando hoc debitum manet, ut satis inde presumatur, quod propter mutuum tribuat, & in pretium eius.

Si tamen secundum veritatem, propter remunerandam benevolentiam, communitas ipsa daret, laudabiliter ageret. Nam si beneficium fit ad amicos, ut dicit Philosophus 8. Ethic. Quod beneuolis, beneficium propter benevolentiam quis impedit. Et tunc illi licitè, quibus daretur reciperent. Sicut licitè amicus beneficiū recipit ab amico.

Rursus

Rursus si ex mera liberalitate communitas daret ultra sortem, etiam nihil noceret accipere. Nam, & licitum fuisset, antequam mutuauerint. Igitur, & postea; quia propter mutuum, & gratiam communitati factam, non sunt facti peioris conditionis. Nolint autem errare, aut seipsum decipere, qui ultra sortem recipiunt: sed quam habent intentionem inspiciant: & secundum premissa, & per alia indicia, quibus possunt, studeant inuestigare, qua intentione communitas huiusmodi lucrum dari statuerit. Sci- entes, quod (vt ait Apost.) nō irridetur Deus, ad Gal. 6. c.

Secunda Quæstio Principalis.

Secunda Quæstio. Vtrum ab ipsis mutuantibus, alij huiusmodi licitè præstita emant: & postea simile lucrum, licitè ab eadem communitate recipiant; duas habet partes. Et pro solutione primæ partis, quæ est. Vtrum alij licitè emant à mutuantibus talia præstita; est quædam distinctio præmittenda. Nam illi, qui mutuauerunt, aut aliquid receperunt à communitate, aut nihil. Si aliquid, vel tantum, quantum fuit mutuum suum, seu quanta fuit fors: vel plus, vel minus. Si receperunt tantum, quantum fuit mutuum suum. Dicendum quòd ipsi non possunt prima præstita, nec in toto, nec in parte vendere.

Casus iniustitiæ.

Ratio ad hoc est, quia iam recepere totum, quod recipere debent: & sic eis à communitate sufficienter satisfactum est. Igitur ex mutuo prius facto, nullum ius habent in ipsam communitatem; quod cuiquam de iure vendere possint. Si autem ipsi de iure vendere non possunt, sequitur quod, qui ab eis emunt, non licitè emunt. Assumptum optimè probatur ex determinatione Cōcilij; quæ ponitur in tit. de vsur. cap. 1. Vbi de eo, qui possessionem alicuius, data pecunia in pignus accepit, dicit Concilium. Si sortem suam deductis expensis, de fructibus iam percepit; absolute possessionem restituat debitori. Si aliquid minus habet: eo recepto, possessionē absolute, & liberè debitori reddere debet. Nisi per tantam fructuum perceptionem,

suffi-

sufficienter esset solutum creditori; & debitor esset à debito absolutus.

Et constat quòd non minus in casu proposito est; in quo pecuniam mutuata, creditor ponitur recepisse. Si verò non tantum, sed minus receperunt: tantum, & non plus licitè vendere possunt, quantum fors ipsa ad id, vel ultra id quod receperunt, se extendit. Et istud patet per secundam partem auctoritatis superius allegatę. Si autem plus acceperunt, non solum non possunt licitè vendere; sed & id, quod plus sorte receperunt, communitati tenentur restituere. Nam id utiq; est usura illis. Et hæc dico intelligenda, in eo casu, in quo secundum præmissa, primi mutuantes, usurarii censendi sunt. Porro si mutuantes ipsi, nihil à communitate receperunt; vel si receperunt, non tamen taliter, quod debeant ex inde iudicari usurarii, iuxta præmissa in conclusionibus incidentalibus, ad finem primæ quæstionis positis, vel circa finem: ius habent supra communitatem, pro tanto quantum dederunt, vel concesserunt, vel præstiterunt. Nec dubium, quod id ius licitè vendere possunt.

casus usu. An verò alij ab eis licitè emant, ut videat, inquirendū est de intentione ipsorum. Quoniam emunt, uel intentione lucri percipiendi à communi: & sic emendo peccant, & crimen usurarum incurrunt. Nam ex tunc, mutuum dāt, in dati dilatione solutionis, intentione lucri. Et hoc bene probatur ex eo, quod habetur in tit. de usurę c. Consuluit: Vbi secunda consultatio est. Vtrum reatu criminis usurarum inuoluatur, qui (ut uulgo dicitur) non aliter parabolam iuramenti concedit, donec, quamuis sine exactione, emolumentum aliquod inde percipiat. Cui simul cū alijs duabus consultationibus, dat illa responsio, quę supra recitata est in principio primi articuli. Ex quo clarè patet *casus sine usura.* propositum. Vel non intentione lucri percipiendi emunt huiusmodi præstita. Et sic dico, quod nisi praua intentione, uel mala circumstantia reddat emptorem inordinatum, licitè emunt; & hoc clarum est. Sicq; patet solutio primæ

primæ partis quæstionis. Ad secundam partem: Vtrum scilicet isti emptores, licitè lucrum recipiant à communitate. Id per omnia dicendum est, quod dictum est de primis mutuantibus. Nisi in eo casu, in quo tam isti, quam illi peccarent: plus peccarent isti, qui ultro se ingerunt ad huiusmodi exercitium vsurarum: illi verò requisiti, & aliquo modo fortè coacti.

Item in casu, in quo isti damnum incurrerent emptione talium præstitorum; non sic possent consulere sibi de lucro à communitate recepto, vt primi; quia sui damni, non apparet communitatem causam dedisse; Eo quòd non ad illius instantiam; sed ex se, & propria cupiditate se ingesserunt ad tale commercium.

ARTICVLVS QVARTVS.

NVNC Quarto restat respondere ad rationes factas pro quæstionibus propositis. Ad primam factam pro prima quæstione, cum dicitur, licitum est cuilibet recipere, quod gratis ei datur, ab eo qui dare potest. Ommissis instantijs extra propositum, de quo agitur, quibus posset interimi ista propositio. Dico ipsam esse intelligendam in eis personis, quibus gratis oblatum recipere licet; cum multæ sint, quibus non licet. Et de eis, quibus licet, dico quod non licet eis qualitercumque; sed cum debitis circumstantijs, & sine quacumq; re, quæ receptionem ipsam redderet vituperabilem, seu prauam. Vnde esto, quod is, qui recipitur à capitulo in Canonicum, purè & gratis offerat sua temporalia bona: si capitulum non gratis, & purè; sed propter illa ipsum recipit; & si nulla interfuit pactio inter illos, culpam incurrunt, sicut expressum est extra de symonia cap. tua nos.

Casus symonie pro exemplo.

Similiter si ordinatus, purè gratis munus offerat Episc. & ille idem non gratis; sed pro eo, quod ordinem contulit, recipiat, symoniacæ culpe, quantum ad iudicium diuinum, iudicatur reus esse. Sic in proposito dico, quòd quamuis mutuantibus, id quod gratis daretur à cōmunitate, liceret

Gratis da-
re, vel gra-
tia quid sit

gratis recipere; si etiam gratis mutuauerunt; non tamen
liceret pro mutuo recipere à se facto, vt superius patefactū
est. Sed in tali casu, communitate inculpabili existente,
ipsi rei essent criminis vsurarum. Ad minorem cum dici-
tur, commune gratis dat lucrum illud; quia nulla pactio-
ne interueniente. Dico quòd si talis communitas dat lucrū
huiusmodi propter mutuum, vel receptum; quamquam
absq; omni pactio-
ne, vel exactione exteriori, nequaquam
dat gratis: nec id lucrum, datum gratis, vel gratia dici de-
bet. Nam (vt definit Philosophus 2. Rhetoricæ) Gratia
est, secundū quā dicitur habens gratiā subuenire indigen-
ti, non pro aliquo, neq; vt sibi subuenienti; sed vt illi aliud
(supple fiat) & infra subdit. Quod si datur aliquid pro
aliquo; non est vtique gratia. Et sic (vt scribit Ioannes
Iannensis in suo catholicon) hoc aduerbium gratis, idem
significat, quod sponte, sine causa, sine spe remuneratio-
nis, sine pretio. Quæ expositiones trahi possunt à Philoso-
pho vbi statim allegatus est. Constat autem quòd si pro-
pter mutuum, communitas dat lucrum, nō sine causa dat;
igitur neq; gratis. Similiter si mutuantes, mutant inten-
tione lucri, non gratis mutant: & si lucrum recipiunt pro-
pter mutuum, etiam si communitas gratis daret, non re-
cipiunt gratis.

Damnum
dupliciter
proprie, et
improprie

Ad secundam rationem: Cum dicitur, licitum est con-
trahentibus, vt se seruent indemnes. Hæc propositio du-
plicem sensum habere potest, secundum duplicem modū
loquendi de damno. Nam vno modo sumitur damnum
proprie: Et sic consideratur in diminutione præhabiti, vt
supra art. 1. per Arist. 5. Ethic. cap. 4. in fine. Alio modo
sumitur minus proprie. Et si consideratur non in dimi-
nutione præhabiti; sed in non acquisitione lucri possibilis,
vel etiam sperati: quemadmodum quis dicit se damni-
ficatum esse ab aliquo; cū ab eo impeditus est, ne lucretur,
quod fortè lucrari potuisset, vel se lucraturum sperabat.
Si iuxta primam significationem damni, intelligatur præ-
missa propositio, cōcedenda est. Ac etiā id quod inferitur
scilicet.

scilicet quod tale lucrū, licitè recipi potest à mutuantibus. Sed non ab omnibus mutuantibus; sed ab illis dumtaxat, qui ex mutuo damnum passi sunt: sicut dictum est in 3. art. in prima parte, quæ est de prima quæstione principali. Si autem propositio præmissa intelligatur iuxta aliam significationem damni. Et sit sensus; quod à tali damno, licitè se seruent indemnes: & hoc per recompensationē alicuius lucri. Videtur mihi distinguendum esse. Aut ipsi mutuantibus fuissent alias negociaturi, seu alias licitè de sua pecunia lucraturi; vel non. Si non; igitur nullo lucro, quod fuissent acquisiti, priuantur ex eo quod mutuant communitati. Sicq; nullum ex inde patiuntur damnum: & per consequens non possunt quicquam pro recompensatione damni iustè recipere.

Nec valet dicere, quod quamuis ipsi alias non fuissent negociaturi, potuissent tamen negociari, & negociando lucrari, à quo propter mutuacionem impediuntur. Non valet inquam, quia ex huiusmodi impedimento, nullum damnum incurrunt: sicut nec exposse negociari tantūmodo, lucrū aliquod consequerentur. Rursus per hunc modū, omnis vsurarius posset excusari; quia quilibet vsurarius etiam posset cum pecunia sua per se, vel per aliū negociari, à quo tamen impeditur cum illam mutuatur alteri. Si verò ipsi mutuantibus, fuissent alias negociaturi, vel etiā fuissent aliquid empturi, vnde fructū percepisset: vel circa quod fuissent per artem operando lucrati; et non potuerūt ex eo, quod pecuniam, qua mediante, hæc bona, vel illa lucraturi essent; mutuarunt communitati. Dicendum est, quod aut ipsi ad mutuandum communitati, ex se ipsis moti sunt, & vltro ad hoc se ingesserūt. Et hoc vel immediatè à principio mutuando: vel postea à mutuantibus præstita huiusmodi emendo. Et tunc dico, quod nihil pro recompensatione talis damni, possunt iustè à communitate recipere. Ratio est, quia huius damni, non communitas; sed ipsimet causa sunt. Et ideo sibi ipsis tantummodo imputent. Immo cū illi, dupliciter possent de pecunia eorū lucrari:

casus vsu.

Casus
dubius.

scilicet negociando, vel emendo inde aliquid (vt dictum est) & mutuando communitati, spontè elegerunt potius mutuare, & lucrum à cōmunitate percipere: forsitan ideo quia sine personali labore, & cū minori, vel nullo periculo sortis & lucri, id se posse nouerunt: vtrique consequenter propter lucrum mutuasle, & lucrum non pro damno; sed pro mutuo à se facto recipere. Ac per hoc vsurarij in iudicio animarum præsumendi. Aut non spontè à se; sed à cōmunitate coacti, mutuauerunt. Et tunc casus est aliquantulum dubius. Nam quia ipsi mutuantes, nondum habent tale lucrum negotiationis: & ab habendo ipsum, multipliciter impediri possunt; non est certum, huiusmodi damnum incurrere, ex eo quòd mutant communitati; ac per hoc, non videtur quod licitè possint illius recompensationem exigere.

Et ad hoc videtur esse sententia S. Thomæ, secunda secundæ, quest. 78. art. 2. in responsione ad primum argumentum, vbi dicit, Recompensationem damni, quod cōsideratur in hoc, quod de pecunia non lucratur; non potest in pactum reducere, quia non debet vendere id, quod nondum habet, & potest impediri multipliciter ab habendo. Oppositum autem videtur ex eo, quod non solū qui aufert alteri, quod habebat; sed etiam is, qui alium impedit, ne habeat quod licitè habere poterat, & in via erat habendi, tenetur illi ad restitutionem. Hinc est quod si quis percusserit alium, & ille non fuerit mortuus, qui percusserit, tenetur restituere percusso, non solum impenas in medicos, sed & operas eius, sicut habetur Exod. 21. Et in decretalibus de iniurijs, & damno dato cap. 1. Restitui autē debent operę, cum impenditur lucrum, vel pretium quod ille operando fuisset lucratus. Ad hanc restitutionem, ideo percutiens tenetur, quia impedimentum præstitit operandi, & consequenter lucrandi; à quo tamen lucro, etiam percussus potuisset multipliciter impediri.

Item quia ex eadem causa, is qui alium impediuit à cōsecutione Beneficij, cuius ille dignus erat, tenetur eidem
ad re-

ad restitutionem, licet non ad tantum, ad quantum tene-
retur si fecisset illum perdere Beneficium iam collatum.
Vnde idem S. Thomas in eodem lib. q. 62. art. 2. in re-
sponsione ad ultimum argumentum. Si impedit (inquit)
quis, ne præbenda detur digno; consulens quod non de-
tur antequam sit firmatū, quod eidem detur, tenetur qui-
dem ad aliquam recompensationem; pensatis conditio-
nibus personarum & negotij, secundū arbitrium sapiētis.
Non tamen tenetur ad æquale, quia ipse nondum fuerat
adeptus, & poterat multipliciter impediri.

Item art. 4. dicit, quod aliquis damnificatur dupliciter.
Vno modo quia aufertur ei id, quod actu habebat: & tale
damnum semper est restituendum, secundum recompen-
sationem æqualem. Alio modo damnificatur aliquis, ali-
qualiter impediendo, ne adipiscatur quod erat in via ha-
bendi: & tale damnum non oportet recompensare æqua-
liter: quia minus est habere aliquid in virtute, quàm habe-
re actu: tamen tenetur facere aliquam recompensationem
secundum conditionem personarum, & negotiorum. Et
per hoc vult quod debitor, qui tenuit ultra terminum præ-
fixum pecuniam creditoris; non tenetur ad restitutionem
totius, quod creditor ex pecunia lucrari potuisset. Sed ad
recompensationem aliquam, secundum conditionem ne-
gotij, & personæ.

Damnifi-
care dupli-
citer .s. au-
ferendo, &
impediē.

Ista via vera videtur mihi; & ideo dico quod in isto ca-
su, mutuantes coacti; & ex mutuatione impediti à lucro,
quod licitè, vel negociando, vel alio modo acquisiissent;
licitè possunt exigere recompensationem sui damni, secū-
dum discretum iudiciū prudentis viri, considerantis simul
quātum eodem tempore, alij similem negotiationem, vel
artem exercentes, cum æquali pecunia, communiter, vel
plures lucrati sunt, vt secundum hoc arbitretur: Vtrum isti
fuissent non mutuando, sed aliud agendo lucrati, vel non.
Et si sic, quantum; ne tamen dico tantumdem deberi eis
recompensari, & hoc propter personales labores, quos nō
adhibent: & pericula quæ non sustinent irruentia circa
lucrum

Solutio ea-
sus dubij.

Defendit
S. Thomā.

lucrum negotiationis, vel ad quod intendebant. Sed secundum hæc, & alia considerata, taxanda esset quantitas recompensationis huiusmodi. Et quia contingit non semper æquale lucrum acquiri: sed quandoq; maius, quandoq; minus: interdum autem nullum; sed damnum potius sustineri: Ideò nō videtur mihi tutum secundum conscientiam, vt pro recōpensatione huiusmodi, semper vna, & eadem quantitas lucri taxanda sit; sed quolibet anno esset taxanda, secundum arbitrium sapientum, & expertorum, vt dictū est. Et hoc fortè respiciebat doctor Sanctus pre-nominatus, in primis recitando dicta sua, cum dixit, Recompensationem damni; quod consideratur in hoc, quòd de pecunia nō lucratur quis, non posse in pactum deduci, non intelligens, quod non possit per annum exigì cōgrua recompensatio damni absolutè: sed quod non possit sub tanta, & determinata quantitate. Et per hoc patet, quid dicendum ad confirmationem, quæ arguit de volentibus emere domos, vel possessiones: quoniam compensatio eis facienda est secundum arbitrium boni viri, pensatis conditionibus possessionum, & fructuum, laborum, & periculorum, vt dictum est.

Ad tertiam, Responsio patet ex dictis in 3. artic. & in responsione ad primum articulum.

Ad quartam; Cum dicitur, vbi pecunia stat ad periculum mutuantis, non est vsura, vel illicitum recipere aliquid vltra sortem.

Dicendum quod immo vsura est, si intentio mutuantis, sit vltra sortem mutui, propter mutuum recipere. Nec iuuat eum si pecunia stet ad periculum eius; etiam si spontè periculum in se suscipiat, sicut expressum est in Can. in tit. de vsuris c. Nauigati, vbi dicitur, Nauiganti, vel eunti ad nundinas, certam mutuans pæcuniæ quantitatem; pro eo quod suscipit in se periculū, recepturus aliquid vltra sortē, vsurarius est censendus. Vbi dicit Glo. ergo siue recipiat in se periculum, siue nō, nihil vltra sortem recipere debet. Quod intelligēdum est, habito respectu ad liberū, & spontaneum

47

aneum mutuum: quia si coactus mutualet; & exinde pateretur damnum; tunc in recompensationem, posset aliquid ultra sortem recipere, iuxta modum antedictum in responsione ad secundam rationem principalem.

Rursus, pecuniam stare ad periculum mutuantis, potest dupliciter accipi. Vno modo, ut hoc sit de intentione mutuantis; qui periculum sponte suscipit. Alio modo simpliciter, siue de intentione eius sit, siue non. Et si intelligatur hoc secundo modo; secundum quem videtur minor assumpta; patet quod est simpliciter falsa. Nam pecunia mutuata ab usurario; non habente presertim sufficientem cautionem, utique stat ad periculum eius, & potest contingere ex infidelitate debitoris, vel aliqua causa, quod tota perdat inuitus. Si etiam intelligatur primo modo, in quo minor videtur neganda, omnino falsa est, ut dictum est.

Ad quintum dicendum est, quod bona intentio communitatis (si tamen talis sit, ut puto) non excusat viduas illas, & orphanos; qui non potentes aliter lucrari, mutant, ut lucrum à communitate recipiant, quin crimen usurarum incurrant. Nam cum in tali mutatione, nihil desit, quod pertineat ad mutationem usurarum; cum de se sit mala, nullo bono fine fieri bene potest.

Ad sextam dico, quod nec scio, nec credo à Papa esse concessum Venetis, ut sic pro lucro mutant communitati suae: quia non est dubium, eum non ignorare tale mutuum esse usurarium, sicut expressè patet de usu. cap. consuluit. Et se super tali crimine, non posse dispensare. Cum eod. tit. cap. super eo, habeatur sic ex auctoritate Alexandri 3. definitum. Respondemus, quod cum usurarum crimen, utriusque testamenti pagina detestetur; super hoc, dispensationem aliquam posse fieri non videmus. Quare cum Scriptura Sacra prohibeat pro alterius vita mentiri; multo magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vita captivi, usurarum crimine inuoluatur, hæc ibi, Hinc primo colligitur, quod dispensatio non est posita in usura. Quod etiam confirmatur ex eo quod probatum est supra, scenera-

foenerationem esse ex se peccatum. Et constat quod in his, quæ ex se sunt mala, seu peccata, Summus Papa dispensare non potest. Secundo colligitur; quod nec pro sustentatione viduarum, vel quorumcumque, licitum sit foenerari; cum nec etiam pro redemptione captiui: nec etiam licitum sit pro alterius vita mentiri. Et hoc ideò; quia secundum Apostolum ad Rom. c. 3. Non sunt facienda mala, ut eueniant bona. Valet etiam pro solutione præcedentis proximè articuli.

Ad argumenta pro secunda quæstione, respondendum consequenter. Ad primum cum dicitur, primus contractus est licitus: patet ex dictis, quid sit dicendum. Ad secundum etiam patet quid dicendum sit ex solutione ipsius secundæ quæstionis in se posita in tertio articulo.

Explicit Tractatus de Vsuris acutissimi Sacræ Theologiæ Magistri, autenticiq; Doctoris Gregorij de Arimino, olim totius Ord. Eremitarum S. Augustini Prioris Generalis. De Imprestantijs, pro Inclita, ac Serenissima Venetorum Republica.

Impressus olim in Civitate Regij Aemiliæ. M. D. VIII.

ET ARIMINI, M. DC. XXII.

Impressum denuò, Typis Ioannis Symbenij.

Superiorum Auctoritate.

63 833

